

Univerzita Hradec Králové

Ústav sociální práce

Spiritualita jako téma sociální práce

Bakalářská práce

Autor: Anna Mocková
Studijní program: B6731 Sociální politika a sociální práce
Studijní obor: Sociální a charitativní práce
Vedoucí práce: Mgr. Miroslav Kappl, Ph.D.

Hradec Králové

2016

Univerzita Hradec Králové
Ústav sociální práce

Zadání bakalářské práce

Autor: Anna Mocková

Studium: U13172

Studijní program: B6731 Sociální politika a sociální práce

Studijní obor: Sociální a charitativní práce

Název bakalářské práce: **Spiritualita jako téma sociální práce**

Název bakalářské práce AJ: Spirituality as a topic of social work

Cíl, metody, literatura, předpoklady:

Definice základních pojmů spirituality, religiozity a víry. Vztah mezi spiritualitou a sociální prací. Vliv spirituality na sociální práci. Spiritualita a sociální pracovník. Vymezení sociální práce. Cíle sociální práce. Výzkum a závěr.

ŘÍČAN, P. Psychologie náboženství a spirituality. PRAHA: PORTÁL, 2007. VOJTÍŠEK, Z., DUŠEK, P., MOTL, J. Spiritualita v pomáhajících profesích. PRAHA: PORTÁL, 2007. MATOUŠEK, O. Sociální práce v praxi. PRAHA: PORTÁL, 2005.

Garantující pracoviště: Katedra sociální práce a sociální politiky,
Ústav sociální práce

Vedoucí práce: Mgr. Miroslav Kappl, Ph.D.

Oponent: Mgr. David Pospíšil

Datum zadání závěrečné práce: 4.12.2014

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem tuto bakalářskou práci vypracovala samostatně pod vedením vedoucího bakalářské práce a uvedla jsem všechny použité prameny a literaturu.

V Hradci Králové

Anna Mocková

Poděkování

Touto cestou bych chtěla poděkovat vedoucímu mé bakalářské práce Mgr. Miroslavu Kapplovi, Ph.D. za cenné rady a připomínky k mé práci. Dále bych chtěla poděkovat za podporu, trpělivost a pomoc svému příteli a synovi, který hodně spíkal, abych mohla dokončit svou práci.

Abstrakt

MOCKOVÁ, Anna. *Spiritualita jako téma sociální práce*. Hradec Králové, 2016. 63 s. Bakalářská práce. Univerzita Hradec Králové, Ústav sociální práce.

Vedoucí práce: Mgr. Miroslav Kappl, Ph.D.

Bakalářská práce se zaměřuje na spiritualitu jako téma sociální práce, kde v teoretické části definuji základní pojmy: náboženství, psychologie náboženství, religiozita, spiritualita a vzájemné vztahy mezi náboženstvím a religiozitou. Pojem spiritualita je uváděn ve vztahu k jedinci a pomáhajícím profesím. Dále definuji sociální práci, její cíle, kdo je sociální pracovník a na závěr stručně představím historii sociální práce.

Praktická část je věnována kvalitativnímu výzkumu, technickým rozhovorům se sociálními pracovníky a analýze dokumentů. Zajímalo mě, jak spiritualita vstupuje a ovlivňuje výkon pomáhajících profesí. Výsledky výzkumu jsou uvedeny v závěru, kde zároveň nastiňuji další možnosti výzkumu v dané oblasti.

Klíčová slova: Spiritualita, psychologie náboženství, náboženství, religiozita, sociální práce, sociální pracovník

Abstract

MOCKOVÁ, Anna. *Spirituality as a topic of social work*. Hradec Králové, 2016. 63 p. Bachelor Degree Thesis. University of Hradec Králové.

Leader of Bachelor Degree Thesis: Mgr. Miroslav Kappl, Ph.D.

This Bachelor Degree Thesis on spirituality as a topic of social work, where the theoretical part I define basic concepts of: religion, psychology of religion, religiosity, spirituality and relationships between religion and religiosity. The notion of spirituality is quoted in relation to individuals and helping professions. Further I define social work, its goals and who is a social worker and finally briefly introduce the history of social work.

The practical part is devoted to qualitative research, technical interview with social workers and analysis of documents. I asked, how spirituality enters and affects the performance of the helping professions. The research results are presented at the end, where I also outline further research possibilities in this field.

Keywords: Spirituality, religion, psychology, religion, religiosity, social work, social worker

Obsah

ÚVOD.....	9
1 Náboženství	10
1.1 Psychologie náboženství	11
1.2 Religiozita	13
1.3 Spiritualita a vzájemné vztahy mezi pojmy náboženství a religiozita	15
2 SPIRITUALITA	17
2.1 Spiritualita a složka osobnosti.....	18
2.2 Spiritualita v pomáhajících profesích.....	20
3 SOCIÁLNÍ PRÁCE.....	22
3.1 Cíle sociální práce	24
3.2 Sociální pracovník.....	26
3.3 Historie sociální práce.....	27
4 VÝZKUMNÁ ČÁST.....	29
4.1 Formulace hlavního a dílčích cílů	29
4.2 Zvolená výzkumná strategie	29
4.3 Operacionalizace	31
4.4 Volba výzkumného souboru	34
4.5 Popis organizace a průběh výzkumu	36
4.6 Způsob zpracování získaných údajů	37
4.7 Rizika výzkumu a zvolené výzkumné strategie	37
5 Analýza a interpretace údajů	39
5.1 VO1 – Jak sociální pracovníci vnímají vztah mezi svojí prací a osobností? – analýza dat	39

5.2	VO1 - Jak sociální pracovníci vnímají vztah mezi svojí prací a osobností? – shrnutí	42
5.3	VO2 – Jakým způsobem sociálního pracovníka ovlivňuje jeho spiritualita v přístupech, které v sociální práci využívá? – analýza dat.....	42
5.4	VO2 – Jakým způsobem sociálního pracovníka ovlivňuje jeho spiritualita v přístupech, které v sociální práci využívá? – shrnutí.....	44
5.5	VO3 – Jak sociálního pracovníka ovlivňuje spiritualita v přijetí klienta? – analýza dat	44
5.6	VO3 – Jak sociálního pracovníka ovlivňuje spiritualita v přijetí klienta? – shrnutí	47
	Diskuze a závěr.....	48
	Seznam tabulek.....	52
	Seznam použité literatury	53
	Přílohy.....	55

ÚVOD

K výběru tématu bakalářské práce mě především vedlo vlastní přesvědčení, že spiritualita hraje určitou roli v sociální práci, v lidských interakcích, vztazích a je zdrojem lidské spolupráce. V dnešní době roste velký zájem o spiritualitu, její různé formy ovlivňují životní styl, způsob rozhodování a následné jednání. Zároveň je spiritualita nedílnou součástí každého z nás, ať již deklarována různým náboženstvím nebo se projevuje hledáním **vlastní životní cesty každého z nás**.

Efektivita činnosti sociálního pracovníka se odvíjí ve velké míře od jeho osobnosti, proto se spiritualita nestává neviditelným polem zkoumání. Je tedy důležité vědět, jak sociální pracovníci **v pomáhající profesi** ovlivňují svou spiritualitu **a ona je**. Ve své práci se především věnuji křesťanské spiritualitě, jelikož křesťané v naší zemi představují většinu. Respondenti jsou také všichni věřící, a proto je cílem mé práce zjistit, jak spiritualita ovlivňuje výkon sociální práce.

V teoretické části práce se budu nejprve zabývat základními pojmy, jako jsou náboženství, psychologie náboženství, religiozita, spiritualita a vzájemné vztahy mezi pojmy náboženství a religiozita. Také se budu věnovat samotné spiritualitě, dále spiritualitě a složce osobnosti a v neposlední řadě spiritualitě v pomáhajících profesích. Na závěr teoretické části stručně vymezím pojem sociální práce, cíle sociální práce, koho můžeme považovat za sociálního pracovníka a stručně představím historii sociální práce. V metodické části podrobněji popíšu postup, který jsem zvolila a následně použila při výzkumu. Využila jsem kvalitativní výzkum - rozhovory se sociálními pracovníky z různých odvětví pomáhajících profesí. V empirické části vám představím několik interpretačních dat, která jsem získala během svého výzkumu.

K závěru bych chtěla podotknout, že tento výzkum by mohl přispět nejen ke zkvalitnění práce v pomáhajících profesích, ale i ke zkvalitnění vzájemného vztahu mezi sociálními pracovníky a jejich klienty.

1 Náboženství

Díky tomu, že **pojem** náboženství je velmi rozsáhlý a obecný, považují za důležité zmínit, že je předmětem **zkoumání** řady věd, jako jsou sociologie, filosofie, psychologie, teologie a mnoho dalších. Náboženství, jakožto pojem abstraktní má mnoho definic. Významnou problematikou náboženství je, že není snadné najít společnou podstatu u všech náboženství, aby byla společná, stejně důležitá či významná a především, aby plnila stejnou funkci. Pod pojmem náboženství není nutné si hned představovat vztah k Bohu nebo něco posvátného, a to proto, že každé náboženství nemusí být zastoupeno transcendentem, ale může být jen reakcí nebo odpovědí na nějakou lidskou potřebu. (Nešpor, 2007)

Ovšem chceme-li určitým způsobem definovat náboženství, je nutné odrazit se od dvou základních a uchopitelných vymezení. Podle významného klasika obnovené české religionistiky Jana Hellera (1998 cit. podle Říčan, 2007, s. 34) jde v náboženství o „*vztah člověka (ať teoretický, v učení, nebo praktický – v etice nebo kultu) k tomu, co má vůči němu roli boha*“. Zmíněným bohem, je zde myšleno především to, co pro člověka má nejvyšší hodnotu, normu nebo i to, čemu člověk nejvíce věří a cítí se k tomu být zavázán. Takovémuto vymezení říkáme substantivní, které nám udává, čím náboženství je a lze říci, že pokrývá převážně většinu tradičního náboženství. (Říčan, 2007)

Na druhé straně zde máme funkcionální vymezení, které se pokouší určit to, k čemu náboženství slouží. Jeden z řad významných zastánců tohoto vymezení je Clifford Geertz (2000, s. 107), který náboženství vidí jako „*system symbolů, které v lidech ustavují silné, pronikavé a dlouhotrvající nálady a motivace tím, že formulují pojmy obecného řádu bytí a obdařují tyto pojmy takovým nádechem skutečnosti, že se tyto nálady a motivace zdají jedinečně realistické*“. Touto definicí se opíráme o symboly sloužící nejenom jako reprezentace věcí, ale i sloužící, jako vzor regulace náboženského jednání. (Geertz, 2000)

Náboženství nemůžeme shrnout jako jeden celek. Spousty odborníků se snaží prosadit pojem náboženství tak, aby bylo chápáno spíše v množném čísle, než v jednotném, a to díky své rozmanitosti a historické proměnlivosti ve společnosti

a v různých kulturách. Řadě z nás se pod pojmem náboženství vybaví určitá náboženství, jako je například islám, křesťanství, judaismus a další. Ovšem od tohoto se dále odvíjí i samotné nakládání s pojmem náboženství.

Co se týče vymezení pojmu náboženství, nemůžeme zcela jistě zastávat prvé či druhé vymezení, jelikož z výše uvedené literatury lze předpokládat, že obě dimenze se vzájemně doplňují.

1.1 Psychologie náboženství

Psychologii náboženství považujeme za aplikovanou psychologickou disciplínu, která se zabývá vně i spiritualitou. Proto navazují dalším bodem této práce - zmíněným odvětvím psychologie. Psychologii náboženství můžeme stručně vymežit podle Říčana (2002, s.42) jako „*vědní obor zabývající se psychickými jevy a jejich souvislostmi. Z toho plyne, že psychologie náboženství se v centru pozornosti orientuje na náboženské prožívání, psychické jevy náboženského rázu*“. Stříženeč (1996, s. 10) má velmi podobný pohled na psychologii náboženství a popisuje ji jako „*hraniční disciplínu zkoumající psychologické zákonitosti náboženského chování, jako i postoje, hodnot a zkušenosti lidí, kteří věří v existenci a vlivy bohů, božstev anebo jiných nadpřirozených sil*“.

William James je v oboru psychologie náboženství významnou osobností, a to díky tomu, že ve své práci náboženskou povahu přiřazuje i těm jedincům, kteří se vyznačují jako ateisté. William James (1930 cit. podle Vojtíšek, Dušek, Motl, 2012, s. 73) se k tomu vyjádřil takto: „*náboženství, ať už je to cokoli, jest celková reakce člověka na jeho život; proč tedy neříci, že každá celková reakce, odpověď na život jest náboženstvím?*“ Z Jamesovy myšlenky lze interpretovat, že ateismus je jakousi formou spirituality, která daného jedince spojuje s vlastním systémem hodnot, a tím se jedinec nachází v pozici jedinečnosti. (Vojtíšek, Dušek, Motl, 2012)

Bez jakýchkoliv pochybností lze říci, že psychologie náboženství se zabývá předmětem náboženství. Říčan (2002, s. 25) naproti tomu přichází s tvrzením, že psychologie a náboženství jsou „*dvě součásti lidské kultury, dva způsoby lidského*

„podnikání“ ve světě, dva způsoby, jimiž se člověk vztahuje k sobě samému i k tomu, co ho přesahuje“. Takovéto tvrzení pohledu na psychologii a náboženství se ale rozchází s tvrzením Williama Jamese, který je klasik v psychologii náboženství. William James si je jistý v tom, že v tomto oboru se setkávají totožné psychické jevy, s tím, že jen jejich předmět je značně odlišný. Říčan se blížeji přiklání k úvaze Rudolfa Otty, který přichází s tvrzením na jakýsi numinózní prožitek. Tento neominózní prožitek bychom mohli nalézt i v definici Mrázka (cit. podle Říčan, 2002, s. 42), který v náboženství vidí „*souhrn projevů ... vztahu k numinózní transcendenci*“.

Lze hovořit o projevech, tedy především o prožitcích, které Říčan značí jako niternou stránku náboženství. Říčan se opírá o definici odvozenou od Rudolfa Otty a jeho numinosa. Numinosum v samostatném základu představuje specifický cit. Neviditelnou či skrytou částí psychických jevů můžeme označit jednání, které svou typickou činností k tomuto souboru náleží a jsou jím modlitby, liturgie, tvoření posvátných spisů či charitativní obětavost. Další prvek, který zkoumá psychologii náboženství, je vyznání a zneužívání víry, kde Říčan (2002, s. 42) chápe vyznání jako „*účelové vyznání, jehož smyslem je vyjádření konformity s většinou, účast na bohoslužbě, jež je motivována potřebou mezilidského kontaktu nebo nadějí na získání různých výhod*“ Zde se dostáváme právě ke zmiňovanému tématu zneužívání víry a citů lidí, kteří jsou nábožensky založeni. (Říčan, 2002)

Stříženeček (2007) popisuje obecně psychologii náboženství zpracovanou podle slovníkového hesla:

Psychologie náboženství

1. poskytuje popis nábožnosti, konverze, mystických a jiných zkušeností, považovaných za „religiózní“,
2. zjišťuje stupně korelace – pokud existuje – mezi různými prvky religiozity, jako jsou náboženské praxe, přesvědčení, morální preference a intenzivní zážitky,

3. identifikuje základ anebo osobnostní faktory, které ztvárňují tyto náboženské prvky,
4. sleduje důsledky a funkce těchto náboženských prvků na jednotlivce nebo skupiny,
5. přispívá k filozofickým a teologickým úvahám o podstatě člověka.

(R. Harré, R. Lamb, 1986, in Stříženec, 2007, s. 8)

V psychologii náboženství se výzkumy v současné době soustřeďují především na spiritualitu a její vliv na osobnost, neuropsychologii spirituálních/ náboženských potřeb, na vzájemný vztah spirituality a zdraví, dále jsou to vlivy náboženství, hodnocení či rozhodování a mnoho další. Pozoruhodné je i to, že dnešním výzkumům neunikne ani téma jako je například uzdravení pomocí víry. (Stříženec, 2007)

Vymezení tématu jako je psychologie náboženství, není až tak snadné. V tomto oboru existují i neuspokojivé výsledky, jelikož řada psychologů hledá univerzální definici pro psychologii náboženství.

1.2 Religiozita

Religiozita v českém synonymu znamená „zbožnost“. Je to jakási víra v pravdivost a pravost náboženství, závazek vůči něčemu. K nejznámějšímu dělení religiozity přispěl Allportův přístup. Podrobně tuto charakteristiku religiozity popsal již zmíněný Allport, analyzoval a porovnal jej Kuczowski (1993, upraveno podle Halama at al., 2006, s. 5) takto:

Zvnitřněná religiozita

Vnější religiozita

1. Radiace motivů

Náboženství má cíl samo v sobě,

Vedoucím motivem je osobní zájem,

člověk slouží náboženství.

Náboženství slouží člověku.

2. Hierarchie hodnot

Víra je nejvyšší hodnotou, jiné potřeby jsou v rámci možností zharmonizované s náboženským přesvědčením.

Víra se stává nástrojem pro jednotlivce, je vnější hodnotou. Slouží citu, bezpečnosti, potěšení, sociální pozici, potřebě rozptýlení.

3. Niternost – vnějškovost

Interiorizace, reflexivnost, vysoká diferenciaci.

Vnějškovost, institucionalizace, nekritičnost, nediferencovanost.

4. Vztah k náboženské praxi

Stálost, pravidelná návštěva kostela, cit povinnosti.

Nepocit'ování pravidelné potřeby náboženské praxe, návštěva kostela okrajovou záležitostí.

5. Vztah náboženství k životu

Interiorizace a úplná realizace „kréda“. Náboženství má vliv na myšlení, chování.

Nepocit'uje se potřeba integrovat náboženství se způsobem života. Náboženství si má jít svou cestou a život jedince také.

6. Altruismus – egoismus

Respektuje se učení o bratrství, lásce k bližnímu a spolucítění.	Koncentrace na sebe a svoje zájmy - exkluzivnost, etnocentrismus.
---	--

7. Pohled na církev

Je chápána jako náboženské společenství, zapojení se do její náboženské funkce.	Uznává se jen sociálně-kulturní funkce církve.
---	---

8. „Dogmatický postoj“

Postoj náboženské pokory	Kategorický „dogmatický“ postoj
--------------------------	---------------------------------

Lze si všimnout, že vnější religiozita a její znaky se dotýkají nenáboženského života, zatímco ve vnitřní religiozitě jde především o víru.

1.3 Spiritualita a vzájemné vztahy mezi pojmy náboženství a religiozita

Měli bychom se zamyslet nad tím, jaký vzájemný vztah mezi sebou vlastně spiritualita, náboženství a religiozita nesou nebo jestli mezi těmito pojmy vůbec existuje nějaký vztah. Západní část společnosti považovala spiritualitu jako variantu k pojmu „religiozita“, aby vyjádřila svůj odpor k náboženskému životu, který byl organizován. Religiozita se čím dál tím více začala spojovat s duchovní tradicí, ovšem díky tomuto spojování nabyla negativní konotace. Vojtíšek, Dušek a Motl (2012, s. 11) popisují konotaci religiozity takto: „*asociuje dogma, strnulost, omezování, nepraktičnost, zatímco spiritualita je spojována se zážitky, individuální*

tvorivostí, svobodným rozvojem a využitelností ve světě“. Můžeme tedy říci, že jedinec by ze spirituality mohl vytěžit jen to nejlepší v oblasti sebepojetí, a to i beztoho, aniž by měl nějaké znalosti v náboženství. Spiritualita v sobě nese potřebu určovat hodnoty, potřebu po smyslu života a světa. (Vojtíšek, Dušek a Motl, 2012)

Co se týče vztahu spirituality a náboženství, tak tomuto tématu se nejvíce věnovali dva významní autoři -Pargament a Zinnbauer. Pargament (2002, cit.podle Říčan, 2007, s. 45) spiritualitu popisuje jako „*hledání posvátna, zatímco náboženství je hledání něčeho významného způsobu, které mají vztah k posvátnu*“. Podle Pargamenta je spiritualita podřízena náboženství a to z důvodu, že náboženství je širší pojem a spiritualitu zahrnuje jako své jádro, svou funkci. Proti tomuto pojetí stojí na druhé straně Zinnbauer a tvrdí pravý opak. Širším pojmem podle Zinnbauera je ta spiritualita, která se může projevovat různorodě. Zahrnující náboženství je zde jednou z možností, jak se spiritualita může projevit. Jenže sám Zinnbauer je zastáncem toho, že náboženství samo o sobě lze chápat jen jako organizovanou instituci, čímž se zbavil mlhavosti vytyčených definic. Většina současných autorů nedořešené vztahy mezi spiritualitou a náboženstvím obchází a to tím, že často používají dvojsloví jako spiritualita/náboženství nebo spirituálně-náboženský. (Říčan, 2007)

Není snadné vytyčit hranice mezi těmito pojmy, i když spousta autorů současné doby se o to snaží. V psychologii je spiritualita velmi mladým pojmem a předmětné je její další zkoumání v oblasti, jaký vztah spiritualita zaujímá vůči náboženství. Z výše uvedených pojetí bychom se mohli přiklonit k Zinnbauerovi, který vyřešil krásně dvě pojmosloví a tím zjednodušil i složitost vysvětlení těchto pojmů.

2 SPIRITUALITA

Již v křesťanské tradici nalezneme první zmínky o spiritualitě. Spiritualita pochází z latinského slova „spiritualis“ v překladu „duchovní“ a je odvozena od „spiritus“ tedy „duch“ či „dech“. Pojem spiritualita se čím dál tím více objevuje v psychologii, dále se objevuje i v různých kontextech dnešní doby. Podle Solignac a Dupny má spiritualita celkem tři podoby a to náboženskou, která se soustřeďuje na život spirituální, dále filosofickou, která značí způsob poznání a jako poslední právníkou, která se zabývá kultovními předměty a církevní mocí. V dnešní době, co se týče náboženského významu slova, se tedy nejčastěji používá slovo spiritualita. (Stříženec, 2007)

Křesťanská spiritualita se hlavně zaměřuje na vnitřní strukturu služby, která je základnou biblického teologického myšlení a je spojena s vlivem křesťanského náboženství. Hlavním cílem křesťanské teologie je určité poznání Boha. Fenomén služby je vázán určitou historicky se vyvíjející křesťanskou tradicí a zde je nutné zapátrat po jejich předpokladech. Hermeneutika služby je součástí pojetí Boha a zároveň závislé pojetí člověka na něm. Předpoklady teologie, tedy poznání Boha, jsou dva. Prvním předpokladem je Zjevení a druhým předpokladem je Rozum. U předpokladu Zjevení se dozvídáme něco, co sami nejsme schopni rozumem poznat, a proto tedy k poznání Boha potřebujeme faktor Zjevení. U předpokladu Rozumu víme, že člověk je stvořený jako rozumová bytost, má rozum, má potencialitu svobodného jednání a historicky tuto skutečnost nelze popřít. (Burda, 2014) K poznání Boha lze dojít jen v součinnosti rozumu a zjevení. Dialogická povaha, která se nachází uvnitř, má pro nás zásadní význam pro službu. Zjevení nemůže fungovat bez důvěry v rozum a rozum nemůže fungovat bez důvěry ve zjevení. K setkání mezi rozumem a zjevením dochází ve svědomí. Svědomí je to místo, kde pravda oslovuje. Ve svědomí se totiž člověk setkává s tím, co ho přesahuje. (Burda, 2014) Ve službě dochází k setkání dvou faktorů, rovnocenně spolu musí fungovat. Ve službě jde o interaktivitu, tedy o vztah a komunikaci. Zde musí dojít k setkání pomáhajícího a trpícího/ klienta, oba dva musí být vždy na stejné úrovni.

V tomto okamžiku dojde k setkání funkčního, aktivního, otevřeného svědomí pomáhajícího s důvěrou trpícího/ klienta.

Samotná míra otevřenosti je léčivá a podle Kantova kategorického imperativu se člověk nesmí stát nikdy, nikomu a v ničem prostředkem, ale vždy jen jeho cílem jednání. (Burda. 2014)

I v dnešní době se můžeme setkat s takovou spiritualitou, která zásadně představuje křesťanskou podobu – například spiritualita řeholní či mnišská. Spiritualitu také nalezneme v teologických disciplínách, kde představuje spirituální život takový, aby člověka vedla od materiálního způsobu bytí života směrem k duchovním modlitbám a ctnostem. Ale existuje i taková spiritualita, která představuje jen individuální prožívání „víry“ jedince.

Mnohem lépe by se nám spiritualita oddělovala, kdyby křesťanství vyjadřovalo spiritualitu jako náboženskou a v případě, kdy o spiritualitě jen hovoříme bez nezávislého postoje k náboženství, tak aby se jednalo o spiritualitu nenáboženskou. Nicméně ani toto rozdělení neřeší prolínání těchto dvou zmíněných rovin a to proto, že v případě nenáboženské spirituality a daného prožívání jedince, nelze vynechat vztah k Bohu nebo vztah k transcendentu, neboť každý spirituální nenáboženský jedinec vidí Boha či transcendentu jiným pohledem. Co se týká této problematiky, snahy vymezit hranice a vyjasnit si či definovat pojem spiritualita, stále vznikají nová pojetí.

2.1 Spiritualita a složka osobnosti

Vnímáním transcendentu vzniká spiritualita jakožto složka osobnosti. V takovémto vztahu se dále a hlouběji rozvíjí a samozřejmě se tak i projevuje. Zde je na místě úplné odstranění kolektivního náboženství, a s ním i společné instituce a to z důvodu takového, že pokud zde mluvíme o spiritualitě, tak především upřednostňujeme a máme na mysli pouze jednotlivce a jejich uspokojení v osobním „duchovním“ životě. Duchovní tradice je ta, o které bychom měli hovořit, protože duchovní tradice „sytí“ spirituální složku osobnosti. Můžeme hovořit například o podobnosti

mystických zážitků, jelikož některé prvky spirituality jsou velmi shodné bez ohledu na vzdálenost duchovních tradic. (Vojtíšek, Dušek, Motl, 2012)

Význam důležitosti a intenzity spirituality se během našeho života může měnit, zejména v nějakých určitých životních situacích. Podle Osera (1993, cit. podle Vojtíšek, Dušek, Motl, 2012, s. 14) nejintenzivnější je „*v situacích, v nichž člověk pociťuje ohrožení dosavadního řádu věcí, kdy je konfrontován s nahodilostí, s něčím mimořádným a něčím nevysvětlitelným a nedisponovatelným*“. Máme na mysli situace, které u člověka vyvolávají spirituální potřebu dát určitý smysl tomuto světu nebo životu jedince. Faktem je, že bychom tuto potřebu neměli opomenout, protože tato spirituální potřeba vyvolává v různých lidech různě důležité role. Lze však konstatovat, že spiritualita jako taková, je obecnou charakteristikou daného člověka, ale jen její míra je odlišná. Objevujeme zde skutečnost, že spiritualita se v dnešní době stává více či méně důležitou úlohou v životě daného jedince. Jako zajímavý a ukázkový příklad si můžeme uvést vztah k hudbě, kde opravdu nalezneme velké talentované osobnosti nebo naopak nalezneme absolutně „amuzikální“ jedince, ale těžko bychom hledali jedince, kterého by se hudba nikdy a za žádných situací či forem „nedotkla“. (Vojtíšek, Dušek, Motl, 2012)

Dalším důležitým faktem je stručné nastínění vztahu Maslowovy pyramidy a spirituality. Člověk je struktura potřeb. Každá potřeba směřuje k něčemu dalšímu, nikdy není potřebou sama v sobě. (Burda, 2014) Podle Maslowovy pyramidy se na vrcholu tyčí potřeba seberealizace, kde se jedná o počátek spirituální potřeby, nikoliv na koncentraci na sebe samého. Jde tedy o to najít či hledat smysluplné cíle, to znamená naplnit svůj vlastní potencial. Avšak úplným vrcholem dle Maslowovy pyramidy je potřeba transcendence. Jedná se o absolutní, čistou, spirituální potřebu, potřebu po hlubokých prožitcích jako je například pocit splynutí všeho se vším. (Říčan, 2007)

V životě jedince hraje spiritualita vysoce důležitou roli, a to zejména při jeho konfliktech v životních hodnotách či situacích, dále při konfliktech smyslů nebo při konfliktech cílů. Mohli bychom konstatovat, že se tedy jedná o schopnost, jejíž míru můžeme změřit stejně jako inteligenci.

2.2 Spiritualita v pomáhajících profesích

Mnoho vědeckých studií ohledně tématu spirituality a zdraví probíhalo již v minulém století a jejich směr se ubíral právě k léčbě nemocí pomocí víry, což vedlo buď k následnému zlepšení či zhoršení daného zdravotního stavu. Ohledně spirituálního prožívání života se za posledních několik desítek let osvědčila teorie a praxe tím, že spiritualitě otevření jedinci lépe zvládají problémové životní situace, mají lepší duševní stav a celkově žijí kvalitním způsobem života. Ovšem spiritualita se v dnešní době nevyužívá jen ve zdravotnictví, i když se zde prozatím nejvíce spojují tyto dva faktory, ale čím dál tím více se spiritualita spojuje v sociální práci nebo v psychoterapii.

Je velmi důležité, aby spirituální orientace jedince byla řešena jen za pomoci instituce, která je k tomu určena. Například křesťanské pastorační poradenství vyhledá k pomoci takový jedinec, který je orientován na křesťanskou tradici. Pakliže zde máme jedince, který se orientuje na méně tradiční spiritualitu, jako je například buddhismus, měli bychom hovořit o pomoci „transformační terapie“ nebo o psychospirituálním poradenství. Nicméně někdy se stane, že jedinec neví, či nechce navštívit takto odborně zaměřená pracoviště a i zde máme možnost, jak spirituální potíže můžeme vyřešit, a to například za pomoci psychologických nebo psychoterapeutických středisek nebo v „neutrálních“ poradnách.

Podle autorů Vojtíšek, Dušek, Motl (2012, s. 67) může klientovi poskytnout „*kvalitní základní pomoc při potížích se spiritualitou každý pracovník v pomáhající profesi, aniž by k tomu musel být nějak necílně vzdělán*“. Toto tvrzení ale hned neznamená, že by pro nás přehled v oboru religionistiky byl nepodstatný. Naopak pracovník v pomáhající profesi s takovými znalostmi by klienta mohl zaujmout v oblasti důvěry, do klientovy situace se tak naplno vcítit a tím mu i naplno porozumět. Tím, že sám pracovník reflektuje svou vlastní spiritualitu, se stává důležitým faktorem pro kvalitní pomoc. Pracovník svou reflexi může využít v kvalitách supervizora. Takováto reflexe je nesmírně důležitá pro profesionální roli a růst pracovníka v pomáhající profesi, aby mohl klientovi pomoci a podat ta nejlepší řešení ve spirituální oblasti. (Vojtíšek, Dušek, Motl, 2012)

Mnoho odborníků, jako jsou zdravotníci, sociologové či psychologové, přichází s nevyhnutelným začleněním spirituality mnohem více, a to nejenom do teorie a praxe. U pomáhajících pracovníků je potřeba, aby byli schopni a připraveni poskytnout kvalitní a odbornou pomoc proto, že spiritualita se čím dál tím více stává pro klienty či pacienty nedílnou součástí jejich života.

3 SOCIÁLNÍ PRÁCE

Sociální práce si během několika staletí po dobu své existence prožila velmi složitý historický vývoj, během kterého zažila několik řad proměn. Rozmanitost škály různých teoretických přístupů přísluší také různým proudům, které v dané době byly určitou mírou populární. Dnešní podobu sociální práce definuje Navrátil (2000, s. 12) jako určitou činnost, která „pomáhá lidem řešit jejich osobní, skupinové a komunitní problémy“.

Matoušek (2003) rozděluje sociální práci, v níž se realizují dvě základní části:

Mikroúroveň – případová práce nebo case management je tou formou, se kterou zde profesionální pracovník pracuje, respektive individuálně podporuje klienta v jeho schopnostech vyrovnávat se s danými problémy. Práce s rodinou a malé skupiny do této mikroúrovně také spadají.

Makroúroveň – představuje práci s komunitami, organizacemi, s velkými skupinami a působení v politické sféře.

Nejčastěji užívanou definicí pro sociální práci se myslí tato: „sociální práce je společenskovední disciplína i oblast praktické činnosti, jejímž cílem je odhalování, vysvětlování, zmírňování a řešení sociálních problémů (chudoby, zanedbávání výchovy dětí, diskriminace určitých skupin, delikvence mládeže, nezaměstnanosti, aj.). Sociální práce se opírá o rámec společenské solidarity, jednak o ideál naplňování individuálního lidského potenciálu. Sociální pracovníci pomáhají jednotlivcům, rodinám, skupinám i komunitám dosáhnout nebo navrátit příznivé sociální podmínky“. (Matoušek, 2003, s. 11)

Musil (2008) uvádí trojí pojetí sociální práce v České republice a to pojetí: „administrativní“, „profesionální“ a „filantropické“. V tabulce níže je rozpracována charakteristika daných pojetí.

Tabulka 1: „administrativní“, „profesionální“ a „filantropické“ pojetí sociální pojetí

<i>Pojetí SP</i>	„administrativní“	„profesionální“	„filantropické“
<u>Představy o roli sociálního pracovníka</u>			
ideál role	úředník	specialista	člověk
úkol SP	daným způsobem vyřizovat žádosti, volit z daných variant opatření	koncipovat, realizovat a vyhodnocovat dlouhodobě pojatou intervenci	poskytnout potřebnému to, co právě potřebuje
předmět působení SP	dílčí, zákonem určená a předpisy upřesněná agenda	unikátní a komplexní životní situace konkrétního klienta	akutní biologické, praktické, emoční, duchovní potřeby určitého klienta
v čem má být SP autonomní	ve výkladu norem a v poskytování poradenství nad rámec agendy podle vlastního úsudku	v plném rozsahu úkolu	v empatickém poznávání potřeb a v prožívání vztahu s klientem
kvalifikace, předpoklady výkonu SP	SŠ, někdy VOŠ, loajalita, zvládnutí agendy, daných procedur a obtížného kontaktu	VOŠ, lépe VŠ v oboru SP, respekt, schopnost posoudit ŽS, koncipovat a realizovat přiměřenou intervenci	vůle využít jakoukoli kvalifikaci při realizaci altruistických hodnot, altruismus, schopnost navázat vztah
supervize	neočekává se, důraz na instrukce a dohled	očekává se „peer supervize“	vzdělávací a managerská supervize je důležitější než formální kvalifikace
další vzdělání	v zákonem předepsaném rozsahu	odborná specializace a samostudium	kultivace dílčích psycho-sociálních dovedností
<u>Představy o vztahu SP k jiným pomáhajícím oborům</u>			
rozdílení oborů	vyřizování specifické, sociální agendy se řídí obecnými principy jakékoliv úřední práce	odlišné zaměření oboru je důležité a vyžaduje také odlišné způsoby práce s klientem	důležitá je schopnost navázat s klientem vztah
způsob	poskytování informací a stanovisek subjektům,	zprostředkování služeb pracovníků jiných	manažer koordinuje spontánní spolupráci

spolupráce	které jsou určeny zákonem	oborů a jejich koordinace při práci s klientem	lidí v organizaci s klientem a jeho blízkými
<u>Příklady výhod a rizik</u>			
výhoda	rychlé poskytnutí praktické pomoci aj.	řešení vzájemně se podmiňujících potíží aj.	empatie, vstřícnost, účast aj.
riziko jednostranné aplikace	řešení stále téhož dílčího problému a opomíjení dalších problémů nebo potíží klientů aj.	řešení problémů, které vyžadují „odborný um“ SP, a opomíjení klientů, jejichž potíže lze zvládat „jednodušeji“ aj.	empatie zužuje pozornost na řešení problémů, k nimž je SP sám citlivý, a vede k opomíjení klientů s jinými problémy aj.

Zdroj: Musil (2008)

Musil (2008) představuje různá pojetí sociální práce, které nabízejí specifické formy služby s tím, že jiné pomáhající profese neposkytují tyto služby. Musil se přiklání k tomu, že samozřejmě nejde o perfektní či definitivní vymezení sociální práce. Spíše deklaruje, že jde o jakési opěrné body, díky kterým si můžeme vytvořit představu o sociální práci v České republice. Co se týká rozlišení jednotlivých pojetí, tak patrně velmi rozdílný je zde přístup ke klientovi. Administrativní pojetí, kde sociální pracovník představuje úředníka, řeší nejvíce administrativní činnost. Profesionální pojetí představuje sociálního pracovníka jako profesionála, který odborně nahlíží na dané problémy a dále komunikuje s jinými obory a s řadou odborníků. Filantropické pojetí klade důraz na přístup ke klientovi jako k člověku samému, na jeho empatii, vztah a altruismus.

3.1 Cíle sociální práce

Sociální práce ne vždy splňuje veškeré znaky pomáhající profese. Někteří tuto profesi nepovažují za plnohodnotnou, což samozřejmě nepřidává lepšímu pohledu společnosti na sociální práci. Největší problém můžeme zaznamenat u celkové autority sociálních pracovníků a dále v teoretické základně sociální práce. Pakliže

chceme sociální práci zařadit mezi pomáhající profese, musí se od toho odvíjet i její cíle, které si následně v této kapitole popíšeme.

Sociální práce, která se zařadila mezi pomáhající profese, má poslání, ze kterého vyplývá především pomoci lidem v jejich obtížných životních situacích. Každý den se v pomáhající profesi sociální pracovníci setkávají s lidmi, přičemž víra může prohloubit jejich vzájemný vztah. Spiritualita může mít dymnohem větší dopad pro pomáhající profesi, ve službě jde především o vztah a komunikaci.

Obecným způsobem lze sociální práci považovat za velmi různorodou profesi a s tím i obtížně uchopitelnou profesi. Ale přes toto všechno má určité definující cíle. (Navrátil, 2001) Podle Navrátila (2001) mnoho autorů a asociací vymezuje v současné době sociální práci a její cíle tím, že je zakládají na konceptu „sociálního fungování“. Jednou z nejdůležitějších propagátorek takového konceptu je Sarah Bartlett. *„Zvládání se týká lidského úsilí řešit situace, které mohou být vnímány jako sociální úkoly, životní situace nebo problémy života. Lidé prožívají tyto životní úkoly primárně jako tlaky ze svého sociálního prostředí. Odsud vycházejí dvě významnější myšlenky: na jedné straně lidské zvládání a na straně druhé požadavky prostředí. Aby se tyto myšlenky mohly stát součástí jednoho celistvého konceptu, musí být propojeny stejnou dimenzí a tou je proces sociální interakce“.* (Bartlett in Navrátil, 2001, s. 12)

Celý tento koncept je založen na určité představě, že člověk a jeho prostředí jsou neustále v interakci, kde dané prostředí klade určité požadavky na člověka. Nicméně se můžeme setkat i s tím, že rovnováha nebyla navozena a člověk nezvládá požadavky od svého prostředí a zde se naskytá možnost, aby právě sociální pracovník pomohl. (Navrátil, 2001)

K výše zmíněnému konceptu sociálního fungování se přiklání i Musil (Musil in Navrátil, 2001), který tvrdí, že sociální pracovník by měl pomáhat klientovi překonávat jeho překážky, co mu v sociálním prostředí brání, aby své naplňování očekával.

S mírně odlišnou definicí sociálního fungování přišel Longres (in Navrátil, 2001, s. 13) jehož definice zní: *„sociální pohodu, zvláště ve vztahu ke schopnosti jednotlivce*

zvládat rolová očekávání přidružená k jeho konkrétní roli a statusu“. Sociální pracovník tedy napomáhá svým klientům zvládnout jejich životní role, a to proto, že se klientovy role v průběhu života mění a s nimi i to, co od člověka očekává.

Značně odlišné aktivity v sociální práci mají podle Navrátila směřovat k úplnému odstranění daného problému klienta, podpořit rozvoj jeho potencialů a mít preventivní charakter. Sociální práce poskytuje sociální služby lidem, kteří jsou společensky znevýhodněni, s cílem zlepšit jejich kvalitu života nebo je zpět do života ve společnosti začlenit. Sociální služby poskytují profesionálové, ale i řada dobrovolníků. Dále sociální služby mohou společnost chránit před určitými riziky, které by tito lidé například nezačlenění, znevýhodněnímohli představovat. (Matoušek, 2007)

Podle paradigmat sociální práce se dají také klasifikovat cíle sociální práce. Trojí pojetí této činnosti, kdy je sociální práce podle Navrátila (2000) chápána jako terapeutická pomoc, reforma společenského prostředí nebo sociálně právní pomoc.

Životní situace klienta vždy rozhodne ve volbě cílů sociální práce. Řádná reflexe životní situace klienta, je vždy prvním tahem k volbě cílů a metod intervence, a to proto, aby přispěly, obnovily nebo posílily jeho sociální fungování, změnily životní situaci klienta. (Matoušek, 2001)

3.2 Sociální pracovník

Za sociálního pracovníka lze považovat toho, kdo vykonává sociální práci a nepřímo zprostředkovává sociální služby. Dále pomáhá jednotlivcům, skupinám a rodinám. Pomáhá také komunitám dosáhnout způsobu sociálnímu uplatnění nebo jej zpět získat. Díky takovému uplatnění, napomáhá sociální pracovník vytvářet příznivé společenské podmínky. (Matoušek, 2007) Sociální pracovník tedy pracuje s klienty a jejich rodinami, skupinami, které jsou přirozené, ale i se skupinami uměle vytvořenými, organizacemi nebo s celými místními komunitami. (Matoušek, 2003)

Sociální pracovníci představují různé osobnosti, kde každý má jiný způsob přístupu k praxi, jiný způsob zpracování informací a jiné způsoby či postupy k dosažení cílů. Každý ze sociálních pracovníků si sám zvolí svou roli v sociální práci, tedy jaký přístup zvolí ke klientům nebo jak bude postupovat v rámci jednoho případu. Nicméně sociální pracovník by měl vždy zvážit svou roli při výkonu sociální práce, aby vždy jednal v zájmu klienta.

Podle Navrátila (2000) je velmi důležité, aby sociální pracovník uměl porozumět potřebám ostatních a byl schopen pomoci tak, aby přitom sami neztratili schopnost pomoci si vlastní silou a využili svých vlastních zdrojů. Je tedy velmi důležité, aby se klienti nestali být závislí na pomoci sociálního pracovníka.

3.3 Historie sociální práce

„Sociální práce prošla složitým historickým vývojem a prodělala řadu proměn.“
(Navrátil, 2001, s. 7)

Počátky sociální práce sahají až do doby, kdy započala samotná lidská existence člověka a jeho vzájemné soužití. Navrátil (2001) zmiňuje, že kdysi v pradávných dobách existovala jakási pomoc slabým lidem. Údajně kmenové kultury již obsahovaly vzájemné prvky pomoci, které pomáhaly nemocným, starým nebo jinak potřebným lidem. V období starověku dále existovaly různé útulky pro chudé, sirotky nebo nemocné. S přibývajícimi lety se postupně, především díky rozvíjejícímu se náboženství (křesťanství, židovství, islámu a dalších), ustanovila daň chudých nebo institut almužen, který byl více praktikován v období středověku, kdy z hlediska sociální práce byla velmi aktivní katolická církev. V tomto období vzniklo několik řádů za jediným účelem - péče o staré, nemocné, chudé, vdovy a sirotky. Tehdy kláštery sloužily jako sirotčince, chudobince či jako špitály. Přes všechny výše zmiňované skutečnosti byla sociální pomoc do 19. století poskytována výhradně rodinou, přáteli, lidmi žijícími v obci, chudinskými zákony a jako poslední pomocí církevní charity.

Sociální práce, jak ji chápeme dnes, se vyvinula především v 19. a 20. století. V té době do ní nejvíce zasáhl proces urbanizace a modernizace. V tomto období bylo základním kamenem sociální práce vytvořit osobní kontakt mezi pomáhajícím sociálním pracovníkem a postiženým člověkem. Poté, co si mezi sebou vytvořili osobní vztah, mohly následovat poskytnuté rady, pomoc a další. Stát se také začal více zapojovat do sociální pomoci, stejně tak další nové svépomocné a dobrovolné organizace. Na konci 19. století a začátku 20. století se z charitativní činnosti dobrovolnických sdružení stala etablovaná disciplína se svou vlastní metodikou, s vlastním etickým kodexem a se silným organizačním a finančním propojením na stát. (Navrátil, 2001)

4 VÝZKUMNÁ ČÁST

4.1 Formulace hlavního a dílčích cílů

Cílem výzkumného šetření je zjistit, jak spiritualita ovlivňuje výkon sociální práce, za pomoci výzkumných otázek (VO), které jsem vytvořila z předem zpracované teoretické části. VO jsem seřadila tím způsobem, aby na sebe navazovaly, pro co nejeфекtivnější sběr dat a samozřejmě pro přehlednější zpracování.

VO1: Jak sociální pracovníci vnímají vztah mezi svojí prací a spiritualitou?

VO2: Jakým způsobem sociálního pracovníka ovlivňuje jeho spiritualita v přístupech, které v sociální práci využívá?

VO3: Jak sociálního pracovníka ovlivňuje spiritualita v přijetí klienta?

4.2 Zvolená výzkumná strategie

Mé snažení spočívá v tom, že se pokusím co nejvíce porozumět prožívání pracovníků, a proto jsem se jednoznačně rozhodla naplnit svůj cíl pomocí kvalitativní strategie, protože podle mého názoru s její pomocí dosáhnu, co nejlepšího uchopení mnou zkoumané problematiky.

Dle Creswella (in Hendl, 2005) se jedná o proces hledání porozumění v přirozených podmínkách při zkoumání. I Žižlavský (2003) se přidává k tomu, že ona empirická data o sociálních skutečnostech tvoří právě ohnisko kvalitativního výzkumu. V takovémto případě musíme dát přednost výzkumné hloubce a je na místě vzdát se šířky. Jinými slovy lze říci, že pomocí kvalitativní strategie dojdeme ke zkoumání na menších vzorcích. Žižlavský (2003) ovšem upozorňuje na to, že výběr vzorků není zcela náhodný, ale je podřízen záměrům výzkumu.

Práci kvalitativního výzkumníka přirovnává Hendl (2005) k činnosti detektiva, kde jeho úkolem je vyhledat, analyzovat a dále interpretovat jakákoliv fakta, která přispějí k odhalení daných výzkumných otázek. Jako základní charakteristiku kvalitativního výzkumu, kterou ve své knize uvádí je, že patří k málo

standardizovaným metodám získávání dat. Hlavním nástrojem je výzkumník sám o sobě, přičemž jeho hlavním úkolem je mimo jiné podat vysvětlení, jak lidé chápou děj kolem sebe a proč jednají takovýmto způsobem. (Hendl, 2005)

Ve svém výzkumu bych ráda poukázala na problematiku spirituality v sociální práci. Vůbec si nedělám žádné iluze o tom, že bych prokázala nějaký obecně platný jev či vymezila nějakým způsobem jeho rozšířenost. Při hledání odpovědí na mé „VO“ je proto kvalitativní výzkum naprosto vyhovující.

Z finančních a časových důvodů používám zkrácený výzkumný proces, který zmiňuje Žižlavský (2003). Ve výzkumu nejsou žádné cykly a výzkumník postupuje těmito kroky: příprava empirického výzkumu, empirický výzkum, zpracování a analýza dat, závěry a výzkumná zpráva.

Několik základních typů sběru dat jsou: pozorování, rozhovor a analýza dokumentů. (Hendl, 2005) Myšlenky, úmysly, pocity a motivace sociálních pracovníků jsou jen součástí jejich prožívání, které mohou pozorovat jediné zvenčí. Nejsmyslnější cestou je ptát se jich samotných. Pro svůj výzkum jsem se tedy rozhodla získat data za pomoci rozhovoru. Jeho účelem je dle Žižlavského (2003) dovolit nahlédnout do perspektivy jiné osoby a zjistit, co si myslí. Také Hendl (2005) nám radí použít rozhovor v tom případě, kdy se chceme se zájmem dozvědět, čemu lidé věří. Ovšem pro získání potřebných dat je nutné dodržet určitou strukturu, abychom předešli nepřehlédnutelným datům.

Nejskvělejší volbou se mi jevil polostrukturovaný rozhovor. Žižlavský (2003) ho popisuje jako soubor stejně formulovaných otázek v daném pořadí. Podle Hendla (2005) by měly být jasné, citlivé a otevřené. Struktura informací je přidána sekvencí otázek. Výhodou je samozřejmě přesné znění a řazení otevřených otázek pro veškeré respondenty, což by nám mělo zajistit jakousi porovnatelnost odpovědí. V průběhu rozhovoru mohou být prokládány dalšími otázkami pro doplnění informace.

4.3 Operacionalizace

Operacionalizace znamená proces, kdy výzkumník VO převádí z teoretického jazyka do observačního, lépe řečeno, do jazyka běžné komunikace. Žižlavský (2003) uvádí, že operacionalizace nám slouží k hledání pozorovatelných ekvivalentů vlastností teoretických objektů, ovšem jde -li o zkrácený výzkumný proces.

Po promyšleném uvážení, jsem si vybrala sociální pracovníky, jakožto odborníky ve své profesi, kteří nějakým způsobem reflektují svou spiritualitu. Vytvořila jsem si takzvaný scénář rozhovoru s otázkami (příloha 1). Otázky jsem všem dotazovaným kladla postupně ve stejném pořadí.

Záměrně jsem se nejdříve zaměřila na to, jak dotazovaní vnímají spiritualitu obecně. Dalším cílem bylo zjistit, jak dotyční sami reflektují spiritualitu, a to jak ve své práci, tak osobně. Z tohoto základu jsem mohla pokročit k dalším otázkám, které směřovaly k jejich hodnotám, postojům a vlastnostem v souvislosti s jejich prací. Na závěr mě velmi zajímalo, jakým způsobem vnímají kolegové/ kolegyně spiritualitu daného pracovníka. Tyto otázky jsou podle mého názoru směrodatné částečně k tomu, abychom poodhalili osobnost respondenta, která je pro účely mého výzkumu dosti klíčová, a především ke zjištění těch hodnot pracovníka, které vyplývají z jeho spirituality a jejich působení na přístup či pohled k sociální práci.

Ve druhé VO jsem se zaměřila na prioritní postupy při práci s klienty, abych mohla zhodnotit, zda spiritualita ovlivňuje, že sociální pracovník může spíše inklinovat ke konkrétnímu přístupu.

Nakonec jsem se ve třetí VO zaměřila na vliv spirituality v přijetí klienta. Jeden z mnoha nejdůležitějších předpokladů, aby se sociální práce stala úspěšnou, závisí na přijetí klienta. Proto jsem vliv spirituality zaměřila na tuto oblast. Zajímám se také o vnímání vztahů klienta nebo jeho komunikačních schopností. Chtěla jsem také zjistit, jaký dopad může mít na vztah s klientem stejné či odlišné vyznání a zdali ovlivňuje vztah akceptace nějaké vlastnosti klientů.

Tabulka 2: Transformace cílů do tazatelských otázek

Hlavní výzkumná otázka	Výzkumné otázky	Tazatelské otázky
Zjistit, jakým způsobem spiritualita ovlivňuje výkon sociální práce.	Zjistit, jak sociální pracovníci vnímají vztah mezi svojí prací a spiritualitou.	Jak vnímáte pojem spirituality? Jak vnímáte vliv spirituality na práci a osobnost pracovníka? Jaké vyznáváte prioritní hodnoty a postoje při vykonávání této práce? Jaké osobnostní vlastnosti Vám pomáhají při výkonu sociální práce? Jak vnímají kolegové/ kolegyně vaši spiritualitu ve vaší práci s klienty?

	<p>Zjistit, jakým způsobem sociálního pracovníka ovlivňuje jeho spiritualita v přístupech, které v sociální práci využívá?</p>	<p>Jaký přístup ve své profesi používáte?</p> <p>Jaké principy, postupy, techniky tohoto/ těchto přístupů používáte ve své praxi?</p> <p>V jakých momentech/ oblastech užívání vašeho přístupu vnímáte, že dochází k jeho ovlivnění či doplnění vaší spiritualitou?</p>
	<p>Zjistit, jakým způsobem sociálního pracovníka ovlivňuje spiritualita v přijetí klienta?</p>	<p>Jak vám pomáhá v přijetí klienta víra?</p> <p>V čem příkládáte víru klienta za významnou pro proces pomoci?</p> <p>V čem může víra (vaše a případně klienta) vést k lepší komunikaci mezi Vámi a v čem ne?</p> <p>Jak nahlížíte na klienty, kteří mají jiné hodnoty než</p>

		Vy? Jak hledíte na klienty, kteří zažívají obtížné situace z hlediska morálky?
--	--	---

Zdroj: vlastní výzkumné šetření

4.4 Volba výzkumného souboru

Žižlavský (2003) představuje takzvanou jednotku zkoumání, kterou je zásadní pro výzkum určit. V mém výzkumu se jí stala Oblastní charita Hradec Králové a s ní spojené spolupracující organizace. Má práce se zaměřuje na vztah spirituality v sociální práci, a proto pro mne bylo zásadní, aby se má vybraná cílová skupina stala tou nejjednodušší. Pro porovnatelnost získaných dat jsem si vybrala sociální pracovníky z Oblastní charity, kde jsem navštívila celkem sedm organizací, které se věnují pomoci lidem. (Salesiánský domov mladých, Domácí hospicová a paliativní péče, Středisko rané péče Sluníčko, Charitní ošetrovatelská služba, Domov pro matky s dětmi, Oblastní charita, Dům Matky Terezy – středisko sociálních služeb pro lidi bez domova). Má vybraná cílová skupina mi přišla adekvátní z hlediska mé HVO, protože právě v těchto institucích je předpoklad spirituality, víry a především lásky.

Při výběru cílové skupiny jsem také vycházela ze své předešlé zkušenosti s těmito organizacemi, kdy jsem měla možnost je v minulých letech navštívit díky povinné exkurzi. Podařilo se mi navázat kontakt s pracovníky daných organizací a spolu s nimi nalézt vhodný vzorek pro můj výzkum. Jelikož veškeré mé vybrané organizace jsou zřízené za pomoci církve, usoudila jsem, že v těchto organizacích bude pravděpodobné, že se shledám s dostatečným počtem pracovníků, kteří jsou věřící. V dané organizaci jsem si vybrala vždy jednoho sociálního pracovníka, který

byl religiózní, neboť jsem předpokládala, že nevěřící sociální pracovníci by mi neposkytli adekvátní odpovědi ohledně spirituality.

Abych mohla zrealizovat výzkum, vyhledala jsem si kontakty a telefonicky jim sdělila, proč je kontaktuji a zdali by bylo možné s někým z jejich kolektivu uskutečnit rozhovor. Pokaždé jsem volala vedoucí/vedoucímu dané organizace a poprosila jsem, zda by mi mohli poskytnout k rozhovoru jednoho věřícího sociálního pracovníka.

Samozřejmě jsem po telefonu i při osobní schůzce zmínila jako první, že rozhovor bude anonymní a veškeré výstupy z něj budou použity jen pro mou bakalářskou práci. V konečné fázi jsem se s respondenty domluvila na sezeních v místě jejich pracoviště. Mí respondenti sice pracují na různých pracovištích, ale podstatu práce mají stejnou, a to pomáhat.

V tabulce níže uvádím respondenty, se kterými se mi podařilo uskutečnit rozhovor.

Tabulka 3: Respondenti

Respondent	Pozice v pomáhající profesi	Pohlaví	Věk	Cílová skupina	Délka praxe	Věřící
R1	Sociální pracovníce	Žena	42	Mládež	9 let	Ano
R2	Sociální pracovníce	Žena	40	Pacienti v paliativní a hospicové péči	8 let	Ano
R3	Sociální pracovníce	Žena	42	Rodina s dítětem s postižením	6 let	Ano
R4	Sociální pracovníce	Žena	27	Matky s dětmi	33 měsíců	Ano

R5	Sociální pracovníce	Žena	32	Senioři	5 let	Ano
R6	Sociální pracovníce	Žena	47	Všechny cílové skupiny krom drogově závislých	10 let	Ano
R7	Sociální pracovník	Muž	54	Lidé bez domova	20 let	Ano

Zdroj: vlastní výzkumné šetření

4.5 Popis organizace a průběh výzkumu

Již v předchozí kapitole jsem uvedla, že vybrané organizace jsem oslovila telefonicky a dále je informovala o tom, z jakého důvodu jsem se s nimi spojila a co bych od nich potřebovala. Nejdůležitější podmínkou pro mou bakalářskou práci byla ta, zdali by mi mohli poskytnout věřícího sociálního pracovníka pro můj připravený rozhovor s tím, že veškeré údaje budou anonymní a budou sloužit jen k účelu mé bakalářské práce.

Dohromady se mi podařilo sjednat schůzky celkem se sedmi sociálními pracovníky - jedním mužem a šesti ženami, kteří jsou věřící a pracují s různými cílovými skupinami (mládež, umírající osoby, zdravotně postižené osoby, matky s dětmi, senioři a lidé bez domova).

Rozhovor jsem vždy uskutečnila v místě pracoviště daného sociálního pracovníka, a to v poklidu a samotě v prostorách organizace. Před samotným zahájením rozhovoru jsem vždy mého respondenta seznámila, za jakým účelem jsem ho kontaktovala a ujistila ho, že rozhovor, byť bude nahráván, je anonymní a bude použit jen pro můj výzkum. Samozřejmě jsem se dotazovaných zeptala, zdali jim nebude vadit, že záznam rozhovoru bude nahráván na diktafon, všichni dotazovaní respondenti s nahráváním záznamu souhlasili. Většinou každý rozhovor s daným

sociálním pracovníkem trval okolo 30 minut, až na poslední, ten trval necelou hodinu.

4.6 Způsob zpracování získaných údajů

Každý uskutečněný rozhovor byl zaznamenán na diktafon, poté došlo k doslovné transkripci. „*Transkripce se nazývá proces převodu mluveného projevu z interview nebo ze skupinové diskuze do písemné podoby. Jedná se o časově velmi náročnou proceduru. Pro podrobné vyhodnocení je však transkripce podmínkou.*“ (Hendl, 2005, s. 208) Poté, co dojde k úplné transkripci, je nutné otevřít prostor pro segmentaci a v poslední řadě musí dojít ke kódování dat. Segmentací se rozumí rozdělení textu do analytických jednotek, kde z hlediska cílů pátráme po významném segmentu při procházení daného textu. (Hendl, 2005)

Daleko konkrétnější proces je kódování. „*Kódování nám pomáhá data popsat. Kód je přiřazený k úseku dat tak, že ho klasifikuje nebo kategorizuje. Kódy mají mít relevanci k významným otázkám, konceptům a tématům.*“ (Hendl, 2005, s. 228)

Respondenty jsem si seřadila postupně podle toho, jak jsem je navštívila, to znamená R1 – R7. Po přiřazení kódu k jednotlivým respondentům jsem následně přistoupila k hlavnímu kroku, a to k interpretaci údajů.

4.7 Rizika výzkumu a zvolené výzkumné strategie

Při výběru mého tématu jsem se obávala, abych vůbec v dnešní uspěchané době našla věřícího sociálního pracovníka. Cílem mého výzkumu bylo sice hledat sociálního pracovníka v organizacích, které jsou zřízené církví, ale nemuselo být jisté, že tam naleznu věřícího. Naštěstí mé obavy byly zažehnány. Věřící sociální pracovníci se v dnešní době ještě našli a díky nim jsem mohla nahlédnout tak niterné, citlivé a náročné téma, jako je spiritualita.

Dalším rizikem spojeným s kvalitativním výzkumem mohla být podle Hendla (2005) samotná volba nesprávně zvolených dokumentů. Při zpracování teoretické části mi prošlo pod rukama několik desítek odborných publikací, proto bych si dovolila říci, že riziko nesprávně zvolených dokumentů jsem zredukovala na minimum.

Velkým rizikem se mohl stát nesprávně zvolený výzkumný soubor. (Hendl, 2005) Nicméně podle mého názoru byl výzkumný vzorek zvolen adekvátně pro zvolený cíl výzkumu.

Respondenti se neznají, každý byl z jiné organizace, tudíž nemohlo dojít například k ovlivnění výzkumu či nějakou vzájemnou, předem domluvenou, shodou v odpovědích.

Také jsem úspěšně vyvrátila riziko, že bych nějakým způsobem mohla ovlivnit respondenty. S ani jedním dotazovaným respondentem jsem se nikdy ve svém životě nesešla, a tím jsem jednoznačně předešla ovlivnění odpovědí respondentů.

Další riziko se jevílo v kladení otázek. Otázky respondentům jsem vytvořila takovým způsobem, abych od všech dotazovaných získala odlišné odpovědi a předešla tím odpovědi očekávané. Celkově byla malá pravděpodobnost, že by odpovídali stejně, jelikož otázky byly otevřené.

Jiné riziko mohlo spočívat v citlivém kladení otázek, kdy se mohlo stát, že některé otázky se respondentům nemusely líbit, nebo se jim mohly zdát příliš osobní. Naštěstí všichni respondenti odpovídali otevřeně a toto také zůstalo nenaplněno.

Poslední riziko mohlo spočívat v odhalení anonymity. Nicméně respondentů jsem se dotazovala pouze na jejich profesi, délku praxe, věk, takže riziko odhalení anonymity nebylo možné, jelikož nikde nebyla zaznamenána jejich jména a další identifikující znaky k odhalení jejich osoby.

5 Analýza a interpretace údajů

Abych dostala odpověď na hlavní výzkumnou otázku „*Jak spiritualita ovlivňuje výkon sociální práce?*“, bylo za potřebí, využití tří výzkumných otázek. Respondentům tedy byly kladeny otázky, abych získala odpověď na daný výzkumný cíl.

VO1 – Jak sociální pracovníci vnímají vztah mezi svojí prací a osobností?

VO2 – Jakým způsobem sociálního pracovníka ovlivňuje jeho spiritualita v přístupech, které v sociální práci využívá?

VO3 – Jak sociálního pracovníka ovlivňuje spiritualita v přijetí klienta?

5.1 VO1 – Jak sociální pracovníci vnímají vztah mezi svojí prací a osobností? – analýza dat

Indikátorem z hlediska zkoumaného dílčího cíle – **Vliv spirituality na sociální práci**

První shoda mých dotazovaných respondentů nastala již v úvodu, kdy jsem se dotazovala, zdali pravidelně navštěvují nějakou církev či náboženskou skupinu a všichni se jednoznačně shodli na odpovědi, že **ano**. (R1, R2, R3, R4, R5, R6, R7)

Další shoda u respondentů byla zaznamenána při definici spirituality. Za tímto pojmem vidí všichni dotazovaní jakési vnímání způsobu života ve vztahu k přesahující bytosti. „*Spiritualita je pro mě taková nadstavba vnímání okolního světa.*“ (R3)

„*Spiritualitu vnímám jako univerzální, jakoby nějakou univerzální zkušenost každého člověka se životem, s hodnotami a v podstatě s určitými věcmi, který nás jednak přesahují a jednak dávají tomu životu nějaký smysl či směr, co je každému člověku vlastní.*“ (R7)

Dále spiritualitu (R2) vnímá „*jako ruce vztažené k otevřené náruči Boha, kterým je Lásky.*“

Všichni respondenti označili svou spiritualitu v jakési rovině smyslu života. Zároveň všichni uvedli, krom jednoho respondenta, že je to určitý postoj hodnot, životních cest a důvěry. „*Tedy spiritualita není něco, co si člověk vymyslí a nastaví sám, ale co utváří společně s někým, kdo ho přesahuje.*“ (R1)

Spiritualita je pro mne „*duchovní prožívání skutečnosti, jsem si vědoma, že má život nějaký přesah a smysl.*“ (R4)

„*Spiritualitu vnímám jako způsob života, který vychází z toho, v co věřím. To, čemu, nebo komu věřím, se projevuje jednak v žebříčku hodnot a jednak v konkrétních životních volbách, rozhodování, prožívání vztahů s druhými, se sebou samým a v celkovém způsobu života.* (R1)

Na otázku o vnímání spirituality v jejich práci a osobnosti, odpověděli respondenti více méně podobně. „*V podstatě se opravdově prožívaná spiritualita musí dotýkat všech oblastí života člověka, tudíž jak jeho osobnosti, tak jeho práce a ovlivňovat je, aby způsob jednání odpovídal tomu, čemu věří.*“ (R1)

Někteří vnímají vliv spirituality jako „*zásadní*“ (R2) či „*naprosto přímé.*“ (R5) Dále označili vliv spirituality za jakousi poskytující oporu, „*podle které se pracovník rozhoduje*“ (R1), „*zvláště v práci se sociálně potřebnými je důležitá duchovní zralost člověka.*“ (R6) A především „*člověk, který žije spirituálně, více přemýšlí o významu toho, co dělá, jak to dělá a přemýšlí nad věcmi více do hloubky.*

Mezi přínosy ovlivnění spirituality jmenovali také nadhled a lépe zvládnutou práci, „*zvláště pokud je psychicky náročná.*“ (R3) Kladný vliv spirituality, jak na práci či osobnost vnímali všichni respondenti jako součást jejich života.

„*Když se to vezme za ten správný konec, kdy se snažím být pokornější, nemyslím si, že jsem ten nejchytřejší, naslouchám druhému, bude mne to zušlechťovat v toleranci, empatii, ve vnímání potřeb člověka, dovolím si i otázky, které v učebnicích nenajdu, tak zde vnímám velký vliv spirituality, jak na práci, tak i mou osobnost.*“ (R7)

Spiritualita má vliv na žebříček hodnot, na kritéria, podle kterých se pracovník rozhoduje, na jeho pohled na druhého člověka, na jeho přístup k práci a spousty dalších. (R1)

Pracovník, kterému spiritualita není cizí, dokáže s větším nadhledem vyhodnotit situaci, hrozí menší riziko syndromu vyhoření a lépe se vcítí do pozice druhého. (R3)

Na otázku o hodnotách, postojích při vykonávání této profese odpověděli respondenti také velmi podobně. V odpovědích zazněla několikrát „pomoc“, „tolerance“, „trpělivost“, „empatie“ a především „pravda“. *„A hlavně je důležité, nastavit si hranice, jak kvůli sobě, tak i kvůli lidem.“ (R7)*

(R4) *Věří, „že člověk je Bohem stvořená a milovaná bytost, a každá osoba (nehledě na to, v jaké situaci se nachází, zda je nějak handicapovaná a další) má svoji důstojnost a hodnotu.“*

(R6) *Se ztotožňuje „ s hodnotami, které dává etický kodex – pravda, láska, spravedlnost, svoboda.“*

Také osobnostní vlastnosti, které respondentům podle jejich názorů pomáhají k jejich výkonu sociální práce, je nutné zmínit. Respondenti jmenovali především „vytrvalost“ a „poctivost“. Za významné také považují „empatii“ nebo „schopnost dívat se druhé pozitivně a vidět v nich dobré stránky.“ (R4)

Z názoru všech respondentů vyplynulo, že jim záleží na důvěře ze strany klientů, ale (R7) se snaží „rozhodnutí nechávat na klientech, nebrat si to tak osobně, netrápit se tím. Je dobré se o všech věcech umět bavit.“

„Snaha dívat se na vše z lepší stránky, užívat si přítomného okamžiku. Trochu ve smyslu „nikdy není tak zle, aby nemohlo být hůř.“ Z toho vyplývá, nehroutit se pod momentální situaci, která se jeví jako nepříznivá, ale snažit se v ní rychle zorientovat, uchopit příležitost situaci změnit a být si vědom toho, že jsou i horší věci na světě. Z toho vyplývá, být rád za to, že lze danou věc změnit k lepšímu, případně si z toho vzít ponaučení.“ (R3)

Lehce se ve svých odpovědích rozcházeli respondenti v otázce, jestli nějakým způsobem kolegové vnímají spiritualitu při jejich práci. Ve třech případech ani kolegové nevědí, že jsou spirituálně založení. V ostatních případech to kolegové vnímají pozitivně. *„Vedeme spolu často velmi plodné debaty, nasazují mě tam, kde hrozí, že se bude muset hovořit o Bohu nebo věčnosti.“ (R2)*

Ačkoli z otázky vyplynulo, že respondenti mají převážně nevěřící kolegy, i tak „kolegové žijí v Bohu, protože pravda je láska, žijí v lásce, mají dobré srdce. Víc dělat nemusí, mají jen milovat.“ (R7) To bylo jediné, kdy odpovědi byly půl na půl, ale co se týká jejich práce, kolegové tuto skutečnost spíše „vnímají pozitivně.“ (R4)

5.2 VO1 - Jak sociální pracovníci vnímají vztah mezi svojí prací a osobností? – shrnutí

Spiritualita sociálního pracovníka, má tedy vliv na výkon sociální práce, jak potvrdili v odpovědích respondenti. K jejímu výkonu jim pomáhá hodnotový žebříček (trpělivost, poctivost, zodpovědnost), a hlavně může posloužit jako opora.

Respondenti připisují spiritualitě jakousi změnu jejich charakteru k lepšímu. Z toho se dá vyvodit, že spiritualitu hodnotí pozitivně jako součást jejich práce.

Za zmínku v této části stojí, že jediný muž jmenoval vlastnost odpouštět, zatímco ženy jmenovaly nejvíce vytrvalost a empatii.

Při výkonu sociální práce ostatní kolegové neřeší spiritualitu u respondentů, když si jí náhodou všimnou, vnímají ji pozitivně a tam, kde se může citlivé téma otevřít, hned je využijí.

5.3 VO2 – Jakým způsobem sociálního pracovníka ovlivňuje jeho spiritualita v přístupech, které v sociální práci využívá? – analýza dat

Indikátor z hlediska zkoumaného dílčího cíle – **Vliv spirituality na přístupy v sociální práci**

V první otázce, jaký přístup ve své profesi používání, se nikdo z respondentů nezařadil do nějakého konkrétního přístupu. Spíše se zaměřili na své postupy, které

v práci využívají a které mají několik let zaběhlé. Důležité je přijmout klienta, „*umět mu naslouchat a to hodně dlouho.*“ (R7) Dalším postupem je být „*lidský.*“ (R2)

Hlavní přístup viděli v otevřenosti pro komunikaci o čemkoliv, aby v ně klient projevil svou důvěru, dále kladli důraz na naslouchání. „*Pokud klient projeví důvěru v nás, tak musíme poslouchat, jelikož to jsou veškeré cenné informace pro nás, s kterými budeme pracovat, podle kterých se budeme rozhodovat, co, jak a dál.*“ (R7) Všichni respondenti považují v přístupu ke své profesi jako klíčovou empatii.

Co se týká principů, postupů a technik, které používají, ve většině odpovědích se shodli na aktivním naslouchání. Nicméně někdy v jejich profesi nastane situace, kdy „*nepomůže žádná teorie, pouze motlitba, nadechnutí, snaha neublížit a zkušenost s empatií a laskavostí.*“ (R2) Dále nastane chvíle, kdy „*řeším situaci teď a tady s pohledem na to, jak to může dopadnout, ale nepřebírám zodpovědnost za klientův život.*“ (R5) Ovšem zaručenou technikou je „*umět se s kolegy poradit, zdali je to správná cesta, protože snadno můžete z cesty sejít.*“ (R7)

Na otázku ohledně užívaného přístupu, zda může docházet k ovlivnění spirituality, se až na dva respondenty shodli, že ve všech případech dochází k ovlivnění spirituality a to proto, že „*spiritualita ovlivňuje pohled na člověka jako takového, musí v důsledku ovlivňovat i způsob jednání s ním.*“ (R1) Dále to může být při momentu „*odpuštění*“ (R4) či momentu „*sdílení*“. (R3)

„*Po celou dobu výkonu mé práce vnímám, že dochází k ovlivnění mé spirituality. Mám pocit, že spiritualita mě dovedla k tomu, že jsme všichni na jedné lodi. Klienti nejsou něco málo méně než já, já nejsem něco víc, než oni. Naopak, s klienty mi je někdy hodně dobře. Jsou schopni určité upřímnosti, což lidi, jako „domovci“, kteří mají své jistoty a drží si své masky před sebou, schopni nejsou.*“ (R7)

5.4 VO2 – Jakým způsobem sociálního pracovníka ovlivňuje jeho spiritualita v přístupech, které v sociální práci využívá? – shrnutí

Vlivem své spirituality se sociální pracovníci více přiklánějí k humanistickým prvkům (empatie, přijetí klienta, umět naslouchat). Jejich pracovní postupy také obsahují i jiné směry, především pak ten antiopresivní, kde jde sociálním pracovníkům především o rovnost, spravedlnost a spoluúčast. Spirituální pracovníci kladou důraz na důstojnost člověka a potřebu hledání smyslu života.

Vzhledem k profesi všech respondentů bylo ověřeno, že využívají aktivního naslouchání, respektují druhého, doprovází klienty a snaží se o navázání vzájemné důvěry.

Lze říci, že u většiny respondentů spiritualita nadechuje práci a práce vydechuje spiritualitu, jinými slovy, spiritualita často ovlivňuje přístup ke klientům či celkové práci.

5.5 VO3 – Jak sociálního pracovníka ovlivňuje spiritualita v přijetí klienta? – analýza dat

Indikátorem z hlediska zkoumaného dílčího cíle – **Vliv spirituality na přijetí klienta**

První otázkou, zda víra napomáhá v přijetí klienta, až na jednoho respondenta, který uvedl, že „neví, jestli má víra na tohle vliv,“ (R3) se ostatní respondenti přiklánějí k myšlence, že víra opravdu může pomoci v přijetí klienta.

Vzhledem k tomu, že každý člověk je jedinečný a má nezpochybnitelnou hodnotu, je víra v přijetí klienta o to snadnější. „Pomoc bližnímu je jedním ze základních pravidel křesťanského života.“ (R6) a „nese v sobě přesvědčení, že každý je můj bratr a sestra.“ (R2)

„Každý člověk je Bohem stvořený a chtěný (i ten „problémový“), o každého má smysl se zajímat, vždy je naděje na nějaký posun.“ (R4)

V další otázce se až na jednoho respondenta všichni shodli v tom, že víru klienta pokládají za významnou, zajímají se o ni a vidí ji jako snadnější práci s nimi. Z odpovědí respondentů nebyly viditelné známky jakékoliv manipulace, vše nechávají na svých klientech.

Odpovídající respondenti se shodli na tom, že víra může pomoci klientovi ke snadnější a účinnější motivaci ke změně, k lepšímu sociálnímu fungování a polovina respondentů se shodla navíc v tom, že víra u klienta je jednodušším faktorem pro vzájemnou spolupráci. *„Mám pocit, že klienti, kteří se považují za věřící, ve věcech tolik nerezignují a víra jim pomáhá v přijetí a překonávání těžkých situací.“ (R4)*

Respondentům se velmi dobře pracuje s klienty, pakliže jsou stejného vyznání, čímž mohou nalézt společné téma, mají možnost se sblížit a vše má hlubší porozumění. Nicméně všichni se shodli na tom, objeví-li se nevěřící klient, jejich vztah k němu se nijak neodlišuje. *„Každý v sobě nějakou víru máme, každý touží po nějaké pravdě, po nějakém štěstí.“ (R7)*

„Pokud sdílíme víru a stejné hodnoty, budu klienta mnohem snadněji a účinněji moci motivovat ke změně, k práci na sobě.“ (R1)

Dále jsem se dotazovala, v čem může víra vést k lepší komunikaci a v čem nikoliv. *„Stává se mi, když vědí o mé víře, tak mi tak nějak přirozeněji, snadněji věří, neočekávají nic špatného, to pak může komunikaci usnadnit.“ (R1)*

Pokud tedy sociální pracovník i klient mají stejné vyznání, mohou se snadněji dorozumět a v některých oblastech si zase vzájemně a hlouběji porozumět, pakliže *„jsme oba věřící, máme společné téma k rozhovoru a k hodnocení věcí.“ (R4)*

Víra může vést k lepší komunikaci, ale opačně může vést i k nedorozumění. *„Naopak víra může někdy i komunikaci zkomplikovat, když mají o mé víře nesprávné představy.“ (R1)* Může se stát, že víra v některých případech vytvoří jakési zábrany či falešná očekávání. *„Klient může mít negativní zkušenost s církví a následně*

vírou,“ (R5) což komunikaci také může ohrozit. Ve své profesi by si tedy pracovníci měli vyjasnit své hranice a mít možnosti se o těchto dilematech pobavit, a především víra či nevíra klienta by nikdy neměla ovlivnit vzájemný vztah.

Většina dotazovaných respondentů nahlíží na odlišné hodnoty klientů s tím, že je to jejich postoj, jejich život. Podle zaznamenaných odpovědí respektují odlišné hodnoty klientů a přijímají je takové, jací jsou i s jejich odlišnými hodnotami. Nicméně většina pracovníků v pomáhající profesi se i přes odlišné hodnoty svých klientů snaží pomoci. *„Důležité je, aby jim ty jejich hodnoty pomáhaly k plnému a dobrému životu, pokud vidím, že jim jejich způsob života na základě jiných hodnot škodí, snažím se jim to vysvětlit a pomoci jim.“* (R1)

Vždy je na místě klienty respektovat a plně je přijímat takové, jací jsou, protože *„každý má svobodu volby, každý má za sebou něco jiného, co ho utvářelo a ovlivňovalo.“* (R4) Ovšem nejdůležitější je své klienty nelitovat, *„tím bych lidem moc nepomohl.“* (R7)

Co se týče obtížných situací z hlediska morálky, respondenti odpovídali podobně. Snaží se klientům naslouchat, pochopit je, hledat s nimi společné řešení jejich situace tak, aby mohli důstojně prožívat svůj život. *„Nikdo nemá právo druhého soudit, nejsme v jeho situaci, nemáme jeho životní zkušenosti, nejsme víc než on.“* (R3)

„Ve smyslu Kristových slov „nesudte, abyste nebyli souzeni.“ Spíše si pak kladu otázku, zda jsem předala všechny informace, nabídla všechny možnosti řešení, jednala profesionálně, co šlo udělat jinak, ale rozhodnutí a zodpovědnost je nakonec vždy na klientovi.“ (R4)

„Než bych klienty hodnotil, tak je pro mě příjemnější, když se v dialogu otevře. V dialogu se můžeme o morálce bavit. Jinak se to nesmí používat jako bič, jinak je to pokrytectví. Každý máme máslo na hlavě, neměl bych v srdci soudit.“ (R7)

5.6 VO3 – Jak sociálního pracovníka ovlivňuje spiritualita v přijetí klienta? – shrnutí

Spiritualita ohledně přijetí klienta pracovníky ovlivňuje pozitivně. Pomáhá jim v každém klientovi vidět jeho nezpochybnitelnou hodnotu a jeho důstojnost založenou na stvoření Bohem.

Víru klienta respondenti příliš neřeší, ale objeví-li se, lépe se jim s nimi spolupracuje.

Velmi důležitá je v sociální práci komunikace, ať s klientem věřícím či nevěřícím. Někdy víra klienta může usnadnit komunikaci, avšak mohou nastat situace, kdy může dojít k velkému nedorozumění.

Na odlišné hodnoty klientů někteří pracovníci nahlíží s lítostí, kterou musí potlačit. V některých odpovědích byla patrná touha, aby klientům pomohli přijmout lepší hodnoty pro jejich důstojnější život. V odpovědích jsem nezaznamenala výraznější snahy pracovníků, aby klienta změnili, vše nechávají na nich.

Pozoruhodné bylo, že z hlediska morálky se všichni pracovníci snaží svým klientům pomoci, naslouchat jim a v žádném případě je nikdy neodsoudí.

Diskuze a závěr

Cílem mé práce je zjistit, jak spiritualita ovlivňuje výkon sociální práce. Můj předpoklad, že spiritualita vstupuje do sociální práce v pomáhajících profesích, se potvrdil. Oslovení respondenti uvedli, že díky spiritualitě mnohdy zvládají překonat náročnou práci s klienty. Spiritualita jim v mnohých situacích slouží jako opora a mění jejich charakter k lepšímu. Pracovníci, kteří žijí spirituálně, více přemýšlí o významu toho, co dělají, jak to dělají a především přemýšlí nad věcmi více do hloubky.

V některých pomáhajících profesích může spiritualita hrát velkou roli v etických otázkách spojených s utrpením, bolestí, ztrátou a v neposlední řadě smrtí, kdy bez její pomoci, by nebylo možné, tyto situace zvládnout.

Spiritualita pozitivně ovlivňuje sociálního pracovníka ve výběru hodnot a postojů tím, že se více zaměřují na pokoru, respekt, úctu, zodpovědnost a vzájemnou důvěru.

Kromě toho má spiritualita i vliv na pracovníkův přístup ke klientovi, kdy využívá převážně existenciálního a humanistického přístupu, především empatii, trpělivost, umět naslouchat a zaměřit se na osobu klienta.

Spiritualita má dopad i na přijetí klienta. Především pozitivním směrem tak, že pracovníkovi pomáhá více vnímat důstojnost klienta, učí ho toleranci a laskavosti v přijetí každého. Negativním směrem pak v tom, že může vzniknout jistá nerovnost v komunikaci s klienty, protože mohou mít negativní zkušenosti či nesprávné představy o víře pracovníka.

Se všemi oslovenými respondenty jsem zrealizovala kvalitativní výzkum, analýzu dokumentů a se sedmi sociálními pracovníky jsem vedla polostrukturovaný rozhovor. Ve všech organizacích bylo s pracovníky možné rozhovor uskutečnit. S pomocí odpovědí od respondentů, jsem se v předchozí části snažila zodpovědět VO a z nich jsem vycházela pro nalezení odpovědi na mou HVO.

Má zvolená výzkumná strategie se osvědčila v tom, že jsem pomocí VO mohla odpovědět na HVO a především, jsem získala inspirující odpovědi od respondentů, kterých bych se například v dotazníku nikdy dozvědět nemohla.

V teoretické části práce představuji základní témata spojená s touto problematikou, v praktické části bakalářské práce je mým cílem zjistit, jakým způsobem spiritualita vstupuje do sociální práce.

Teoretická část s výstupem výzkumného šetření se do jisté míry shoduje, obě části se vzájemně propojují, přičemž spiritualitu a možnosti využití spirituality lze využít, jak ve vztahu k sobě samému, tak ve vztahu ke klientovi. (Burda, 2014)

Jak již bylo zmíněno v teoretické části, ve službě jde především o interaktivitu, tedy o vzájemný vztah a komunikaci. V této službě musí dojít k setkání pomáhajícího a trpícího/ klienta, oba dva musí být vždy na stejné úrovni a v tomto okamžiku dojde k setkání funkčního, aktivního, otevřeného svědomí pomáhajícího s důvěrou trpícího/ klienta. (Burda, 2014) U všech uskutečněných rozhovorů s respondenty jsem zaznamenala, že v jejich profesi dochází k zmiňované interaktivně.

O významu a důležitosti duchovního základu člověka, především jeho spiritualitě, bych se ráda zaměřila z pohledu náročnosti jeho praxe, respektive praxe v pomáhající profesi. Sociální práce, která je pomáhající profesí sama o sobě, vyžaduje k uskutečnění profese celého člověka, a to v jeho bio, psycho, sociální a spirituální celistvosti. Ohledně prvních tří potřeb člověka existuje několik dostupných odborných publikací. Jinak je tomu s potřebou spirituální, duchovní. Na pomáhajícího pracovníka je kladen velký nápor, nespočet požadavků a obrovská míra zodpovědnosti, což jen tak někdo není schopen vždy zvládnout, natož ustát. Kde by mohl tedy pomáhající pracovník znovu načerpat energii, aby nevyhořel a vše zvládl? Je tu jen jediná možnost, a to načerpat energii z křesťanské spirituality pro každodenní život. Jde především o zdravou spiritualitu života, která se projevuje ve zdraví duše a těla člověka, ale i v jeho pomáhající profesi.

Bylo by nesmírně zajímavé, kdyby se na můj výzkum mohlo navázat výzkumem, který by se zajímal o názory klientů ve vztahu k sociálnímu pracovníkovi – klient, jakožto praktikující křesťan a jeho pohled na pomáhajícího pracovníka. Zde mohou nastat situace, kdy je spiritualita potřebná. Nebo prozkoumat širší vzorek klientů, kteří by mohli porovnat a zhodnotit přístup spirituálně či nespirituálně založených sociálních pracovníků.

Během tohoto výzkumu jsem si s respondenty vybudovala vzájemnou důvěru. Získala jsem zajímavé a nové poznatky díky citlivým rozhovorům, kde jsem se mohla respondentů otevřeně dotazovat a případně si doplnit nějaké nejasnosti.

Za přínosné v této práci vidím, především prozkoumání vlivu spirituality, jelikož se o tomto tématu nikde moc nediskutuje a ani se nikde moc neobjevuje. Velikým přínosem v této práci je také fakt, že díky mému výzkumu se respondenti zamysleli nad vlivem spirituality v jejich pomáhající profesi, dále se zamysleli nad svými hodnotami, postoji a přístupy, které využívají. Takováto reflexe by se jim do budoucna mohla vyplatit například v dalším osobnostním rozvoji. V souvislosti s mým výzkumem byli mnozí respondenti rádi, že jsem přišla a konečně se mohli s někým o tomto tématu pobavit.

Výsledky výzkumu potvrdily, že spiritualita má nemalý vliv na výkon sociálních pracovníků v jejich pomáhající profesi, na jejich hodnoty, postoje, vlastnosti, jejich komunikaci s klienty, na přístupy v jejich profesi a také na jejich přijetí klienta. Spiritualita ovlivňuje nejen samotného pracovníka v jeho osobnosti, ale ovlivňuje ho i v jeho profesi, okolí a společnosti. Spiritualita pracovníka může být přínosem pro klienty při navázání vzájemného vztahu, neboť se mohou naladit na společnou duchovní dimenzi.

Mám za to, že k dosažení výzkumného cíle, jak spiritualita ovlivňuje výkon sociální práce, se mi podařilo dosáhnout díky VO a díky zkušeným respondentům.

Závěrem bych chtěla říci, že jsem si jistá tím, že spiritualita hraje důležitou roli v sociální práci daného pracovníka. Sociálního pracovníka spiritualita formuje v tom, jak ji vnímá, jak ji prožívá a jakým způsobem přistupuje k životu. V mé bakalářské práci se tedy ověřily informace získané analýzou dokumentů v teoretické části a výzkumným šetřením v praktické části.

Byla bych ráda, kdyby má bakalářská práce pomohla otevřít dosud neprobádané téma, jakým způsobem spiritualita je a kdyby se práce stala pomocným nástrojem všech sociálních pracovníků v pomáhajících profesích.

K úplnému závěru bych chtěla podotknout, že tento výzkum by mohl přispět nejen ke zkvalitnění práce sociálních pracovníků v pomáhajících profesích, ale i ke zkvalitnění vzájemného vztahu mezi sociálními pracovníky a jejich klienty.

Seznam tabulek

Tabulka 1: „administrativní“, „profesionální“ a „filantropické“ pojetí sociální pojetí	23
Tabulka 2: Transformace cílů do tazatelských otázek	32
Tabulka 3: Respondenti.....	35

Seznam použité literatury

- BURDA, František. *Kultura služby: analýza a aplikace antropologických východisek*. Ústí nad Orlicí/Hradec Králové: Oftis: Katedra kulturních a náboženských studií, Pedagogické fakulty Univerzity Hradec Králové, 2014. 459 s. ISBN 978-80-7405-336-8.
- GEERTZ, Clifford. *Interpretace kultur: vybrané eseje*. Vyd. 1. Praha: Sociologické nakladatelství, 2000. 565 s. Studie (Sociologické nakladatelství). ISBN 80-85850-89-3.
- HALAMA, Peter et al., 2006. *Religiozita, spiritualita a osobnost*. Bratislava: Ústav experimentální psychologie SAV, 165 s. ISBN 80-88912-22-6
- HENDL, Jan. *Kvalitativní výzkum: základní metody a aplikace*. 1. vyd. Praha: Portál, 2005, 407 s. ISBN 80-7367-040-2.
- JANEBOVÁ, Radka. *Teorie a metody sociální práce – reflexivní přístup*. 1. vyd. Hradec Králové: Gaudeamus při Univerzitě Hradec Králové, 2013. 117 s. ISBN xxx-xxx-xxx-xxx.
- KAPPL, Miroslav. *Úvod do teorií a metod sociální práce s komunitou*. 1. vyd. Hradec Králové: Gaudeamus při Univerzitě Hradec Králové, 2012, 54 s. ISBN xxx-xxx-xxx-xxx.
- KŘIVOHLAVÝ, Jaro. *Pozitivní psychologie: [radost, naděje, odpouštění, smířování, překonávání negativních emocí]*. 1. vyd. Praha: Portál, 2004, 195 s. ISBN 80-7178-835-x.
- MATOUŠEK, Oldřich. *Metody a řízení sociální práce*. Vyd. 1. Praha: Portál, 2003. 400 s. ISBN 80-7178-548-2.
- MATOUŠEK, Oldřich et. al.. *Základy sociální práce*. 1. vyd. Praha: Portál, 2001. 309 s. ISBN 80-7178-473-7.
- MATOUŠEK, Oldřich et. al.. *Základy sociální práce*. 3. vyd. Praha: Porál, 2012. 312 s. ISBN 978-80-262-0211-0.
- MATOUŠEK, Oldřich. *Slovník sociální práce*. 2. přeprac. vyd. Praha: Portál, 2008. 271 s. ISBN 978-80-7367-368-0.

MATOUŠEK, Oldřich. *Slovník sociální práce*. 1. vyd. Praha: Portál, 2003. 287 s. ISBN 80- 7178-549-0.

MUSIL, Libor. *Různorodost pojetí, nejasná nabídka a kontrola výkonu "sociální práce"*. Sociální práce/Sociálna práca, Brno: ASVSP, 2008, roč. 8, 2/2008, 60 - 79 s. ISSN 1213-6204.

NAVRÁTIL, Pavel. *Úvod do teorií a metod sociální práce*. Vyd. 1. Brno: Marek Zeman, 2000. 67 s.

NAVRÁTIL, Pavel. *Teorie a metody sociální práce*. Brno: Marek Zeman, 2001. 168 s.

NEŠPOR, Zdeněk R a Dušan LUŽNÝ. *Sociologie náboženství*. Vyd. 1. Praha: Portál, 2007. 236 s. ISBN 978-80-7367-251-5.

ŘÍČAN, Pavel. *Psychologie náboženství*. 1. vyd. Praha: Portál, 2002. 326 s. ISBN 80-7178-547-4.

ŘÍČAN, Pavel. *Psychologie náboženství a spirituality*. Vyd. 1. Praha: Portál, 2007. 328 s. ISBN 978-80-7367-312-3.

ŘÍČAN, P. *Psychologie osobnosti*. Praha: Grada. 2007, 200 s., s. 147. ISBN 978-80-247-1174-4

STRÍŽENEC, M. *Psychologianáboženstva*. Bratislava: VEDA. 1996, 101 s. ISBN 80-224-0475-6

STRÍŽENEC, Michal, 2006. *Prehľad niektorých u nás dostupných zahraničných mier religiozity a spirituality podľa Religiozita, spiritualita a osobnosť*. Bratislava: Ústav experimentálnej psychológie SAV, 165 s. ISBN 80-88910-22-6.

STRÍŽENEC, Michal, 2007. *Novšie psychologické pohľady na religiozitu a spiritualitu*. Bratislava: Ústav experimentálnej psychológie SAV, 166 s. ISBN 978-80-88910-24-4.

VOJTÍŠEK, Zdeněk; DUŠEK Pavel; MOTL Jiří. *Spiritualita v pomáhajících profesích*. 1. vyd. Praha: Portál, 2012. 232 s. ISBN 978-80-262-0088-8.

ŽIŽLAVSKÝ, M. *Metodologie pro sociální politiku a sociální práci*. Brno: Masarykova univerzita, 2003. 142 s. ISBN 80-21031107

Přílohy

Příloha A: Výzkumné otázky I

Příloha B: Ukázkový výzkum R7 III

Příloha A: Výzkumné otázky

HVO: Jak spiritualita ovlivňuje výkon sociální práce?

VO: 1. Jak sociální pracovníci vnímají vztah mezi svojí prací a spiritualitou?

VO: 2. Jakým způsobem sociálního pracovníka ovlivňuje jeho spiritualita v přístupech, které v sociální práci využívá?

VO: 3. Jak sociálního pracovníka ovlivňuje spiritualita v přijetí klienta?

1 Vliv spirituality na sociální práci

1.1 Pohled sociálních pracovníků na spiritualitu spojenou s prací

Otázky:

TO1: Jak vnímáte pojem spirituality?

TO2: Jak vnímáte vliv spirituality na práci a osobnost pracovníka?

TO3: Jaké vyznáváte prioritní hodnoty a postoje při vykonávání této práce?

TO4: Jaké osobnostní vlastnosti Vám pomáhají k výkonu sociální práce?

TO5: Jak vnímají kolegové/kolegyně vaši spiritualitu ve vaší práci s klienty?

2 Vliv spirituality na přístupy v sociální práci

2.1 Využívané přístupy sociálních pracovníků

Otázky:

TO6: Jaký přístup ve své profesi používáte?

TO7: Jaké principy, postupy, techniky tohoto/těchto přístupů používáte ve své praxi?

TO8: V jakých momentech/oblastech užívání vašeho přístupu vnímáte, že dochází k jeho ovlivnění či doplnění vaší spiritualitou?

3 Vliv spirituality na přijetí klienta

3.1 Přijetí klienta pohledem sociálních pracovníků

TO9: Jak vám pomáhá v přijetí klienta víra?

TO10: V čem přikládáte víru klienta za významnou pro proces pomoci?

TO11: V čem může víra (vaše a případně klienta) vést k lepší komunikaci mezi Vámi a v čem ne?

TO12: Jak nahlížíte na klienty, kteří mají jiné hodnoty než vy?

TO13: Jak hledíte na klienty, kteří zažívají obtížné situace z hlediska morálky?

Scénář rozhovoru vycházel z VO, respondentům byly otázky kladeny ve výše uvedeném pořadí.

Příloha B: Ukázkový výzkum R7

1 Vliv spirituality na sociální práci

1.1 Pohled sociálních pracovníků na spiritualitu spojenou s prací

Otázky:

TO1: Jak vnímáte pojem spirituality?

Spiritualitu vnímám jako univerzální, jakoby nějakou univerzální osobní zkušenost každého člověka se životem, s hodnotami a v podstatě s určitými věcmi, které nás jednak přesahují a jednak dávají tomu životu nějaký smysl či směr, co je každému člověku vlastní. S hledáním vlastní spirituality jsem přišel během svého života, kdy se řeší běžné věci jako hodnota, morálka, poté jsem začal chodit na jógu, kde jsem se seznámil s tím, že existují různé náboženské směry. Nevyrůstal jsem v žádné věřící rodině. Po svatbě s mou ženou, jsem pravidelně s ní docházel do kostela, takže de facto díky mé ženě, jsem se ocitl v kruhu víry. Měl jsem to štěstí, že jsem během svého života potkal velmi zajímavé lidi, kteří v sobě měli nadhled, vyrovnanost, vnitřní štěstí. Takže spiritualita je pro mě hledání nějakého štěstí, který souvisí s nějakými postoji v našem životě. Spiritualita také souvisí s životními pády, kde se člověk učí a dosazuje si tam. Např. Nový zákon nejsou pro mne jen nějaké fráze, ale jsou tam obrazy, které souvisí s praktickým životem – postoje, hodnoty, pokrytectví, důvěra, vidění krásy, smyslu. Člověk si musí udělat čas a být vnímavý, chtít vnímat spiritualitu a neuzavírat se jen do vlastního sebestředného světa. Takže pro mne spiritualita znamená i rozšiřování vědomí, najednou vidím více věcí. Spiritualita je pro mne i cestou hledání, tato cesta nás může obohatit.

TO2: Jak vnímáte vliv spirituality na práci a osobnost pracovníka?

Jsem determinovaný křesťanstvím, kde je kladen velký důraz na vztahy, na pochopení, snaha vcítit se do člověka, snažit se nesoudit, odpouštět, vidět vše i očima druhého. Nicméně má pracemá své nástroje. Mám-li být užitečný, nesmím se v tom ztratit jako člověk. Nějakým způsobem musím respektovat věci, které vymysleli nevěřící, jelikož mají svůj smysl. Hledání Boha či náboženské skutečnosti má hodně společného s pravdou. Zkušenost s Bohem je dostupná úplně každému, všichni jsme v jeho náručí. Když se to vezme za ten správný konec, kdy se snažím být pokornější, nemyslím si, že jsem ten nejchytřejší, naslouchám druhému, bude mne to zušlechťovat v toleranci, empatii, ve vnímání potřeb člověka, dovolím si i otázky, který v učebnicích nenajdu, tak zde vnímám velký vliv spirituality, jak na práci, tak i mou osobnost. Je to pro mě služba, kladu velký důraz na službu. Víím, že mám prostředky, na rozdíl od svých klientů, mám materiální základnu, tím se snažím být velkorysý ke všem, ačkoli nerozumím spoustě věcem. Kvalita sociálního pracovníka nesouvisí s metodami, které nás učili ve škole, ale s tím, jak na sobě pracuji jako člověk. Takže když jsem sebestředný sobec, neochotný, má práce se stává falešná. Proto jsem autentický, opravdový, plně přijímám svého klienta. Existuje ochota, kam jsem až ochoten s tím člověkem zajít daleko – tzn. do jaké míry, jsem ochoten s ním tu cestu jít. Výsledky nevidím někdy žádné, to už tak bývá. Vy okopáváte, zaléváte, ale sbírat plody nemusíte. Musíme věřit, že když do džbánu kape, tak ta naše pomoc, snaha porozumět, ač dostáváme někdy dost divoké zpětné vazby, tak i tak nám to musí stačit. Musíme vědět, proč to děláme. Tím, že do své práce vkládám dobro, tak už jen to, dává mé práci veškerý smysl. Člověk by měl na sobě neustále pracovat, především v mé profesi.

TO3: Jaké vyznáváte prioritní hodnoty a postoje při vykonávání této práce?

Co mi dost pomáhá se zorientovat, je milosrdenství. Určitá zkušenost se životem. Nechci být pokrytcem, diktovat jim, co mají dělat. Nedělat za ně vše, abych je neokradl o jejich energii. Smyslem mé práce je umět objevit v člověku jeho vlastní síly a on by je měl použít. Štěstí zažíváme, když si každý děláme vše sám s

vědomím, že něco dokážu. V náboženství se hodně mluví o svobodě. Bůh nás nevede za ruku a neříká nám, co máme dělat. Tak proč bych to měl aplikovat na svých klientech?! Naučit se vlastní zodpovědnosti a naučit se ji užívat. Budu velkorysý a budu umět dávat. Důležité je rozlišování. Umět si o všem povídat, klást si otázky, vědět o každém klientovi co nejvíce a poté můžeme udělat to nejlepší rozhodnutí. A hlavně je důležité, nastavit si hranice, jak kvůli sobě, tak i kvůli lidem.

TO4: Jaké osobnostní vlastnosti Vám pomáhají k výkonu sociální práce?

V terénu jsme lákači, snažíme se v lidech vzbudit naději, že jsme ti hodní Mikulášové, nemůžeme být jako policajti. Jde nám o to, abychom klienty získali. Trpělivost je nejdůležitější. Spousty lidí v terénu zemře. Umět danou situaci přijmout. Poctivost, jako že tu práci nebudu flákat. Nebudu lenoch. Je to práce mezi lidmi, krásná práce. Veškeré své vlastnosti jsem se nemohl naučit na škole. Naučila mě to škola života. Snažím se rozhodnutí nechávat na klientech, nebrat si to tak osobně, netrápit se tím. Je dobré se o všech věcech umět bavit. Dále mi pomáhá umět lidem odpouštět.

TO5: Jak vnímají kolegové/kolegyně vaši spiritualitu ve vaší práci s klienty?

Většinou kolegů je to jedno, spíše tomu nerozumí. V dnešní době jim přijde nesrozumitelné to, co říkají faráři. Tenkrát mě to štvalo, že jdu pracovat do organizace, která je zřízena biskupstvím, kde mělo být i náboženství, což mě přitahovalo, ale nic takového jsem tu nenašel. Moji spolupracovníci nejsou věřící, víru neuznávají, ale naproti tomu se chovají velice krásně, mají hodnoty krásně srovnané. Nicméně kolegové žijí i tak v Bohu, protože pravda je láska, žijí v lásce, mají dobré srdce. Víc dělat nemusí, mají jen milovat.

2 Vliv spirituality na přístupy v sociální práci

2.1 Využívané přístupy sociálních pracovníků

Otázky:

TO6: Jaký přístup ve své profesi používáte?

Nejdůležitější je empatie, vnímavost, rozlišování, zkušenost. Umět naslouchat a to hodně dlouho. Pokud klient projeví důvěru v nás, tak musíme poslouchat, jelikož to jsou veškeré cenné informace pro nás, s kterými budeme pracovat, podle kterých se budeme rozhodovat, co, jak a dál. Umět motivovat klienta.

TO7: Jaké principy, postupy, techniky tohoto/těchto přístupů používáte ve své praxi?

Rozhovor, vyhodnocování, dotazníky. Konzultace s ostatními kolegy, když si nejsem jistý. Umět se s kolegy poradit, zda je to správná cesta, protože snadno můžete z cesty sejít.

TO8: V jakých momentech/oblastech užívání vašeho přístupu vnímáte, že dochází k jeho ovlivnění či doplnění vaší spiritualitou?

Má spiritualita je velice obecná. Po celou dobu výkonu mé práce vnímám, že dochází k ovlivnění mé spirituality. Mám pocit, že spiritualita mě dovedla k tomu, že jsme všichni na jedné lodi. Klienti nejsou něco míň než já, já nejsem něco víc, než oni. Naopak, s klienty mi je někdy hodně dobře. Jsou schopni určité upřímnosti, což lidi, jako domovci, kteří mají své jistoty a drží si své masky před sebou, schopni nejsou. V setkáních s těmi klienty se snažím držet hranice, jakmile podám prst, jsem měkota. Je mi s nimi dobře a oni to cítí. Spiritualita mě poznamenala ve vztahovém propojení, kdy se plně daruji. Jsem velmi velkorysý.

3 Vliv spirituality na přijetí klienta

3.1 Přijetí klienta pohledem sociálních pracovníků

TO9: Jak vám pomáhá v přijetí klienta víra?

Rozlišuji podle upřímnosti. Upřímnost je to, co nás vytáhne z problémů. Klienti v bezpečném prostředí jsou schopni obrovské upřímnosti. Když pojmenujeme d'ábla, když pojmenuji v sobě, co máme, to těžké, tak tím se od toho osvobodíme. Nový zákon mi pomáhá rozhodně, tam je spousta věcí, které se toho přijetí týkají.

TO10: V čem přikládáte víru klienta za významnou pro proces pomoci?

Absolutně žádnou. Víra je dar, je to určitý stav, strašně osobní, nepřenosný. Každý v sobě nějakou víru máme, každý touží po nějaké pravdě, po nějakém štěstí, možná jde špatnou cestou. Matka Tereza říkala, že máme lidi milovat, na víru je obrací Bůh. Jediný náš úkol je, učit se mít rád, milovat. Učíme se neustále celý život, celé to je nějaká cesta, zkušenost. Můžeme si s klientem o víře povídat, být víře otevření, když k tomu bude mít někdo výhrady. Každý má na to právo. Stejně tak jako já jsem mimo, tak mohou být i ostatní. Nevíme, jestli jdeme po té správné cestě.

TO11: V čem může víra (vaše a případně klienta) vést k lepší komunikaci mezi Vámi a v čem ne?

Tohle moc neřeším. Spíše mi je podezřelý, když klienti sami začnou. V ruce mají růženec a jejich první věta zní: brácho, já jsem taky věřící, věřím v Boha, dáš mi dvacku? Klienti víru používají často jako manipulaci, jak dosáhnout svého. Ani Pán Bůh nás nesoudí podle toho, zdali někdo chodí do kostela či ne. Spíše je to bizarní. Je to o tom, jak zušlechťujeme svoje srdce a jako ho čistíme a jak jsme upřímní. Jsou to tak univerzální věci, které jsou nejpodstatnější. Vše ostatní je taková nadstavba, jak se pak vše vyjádří. Nějak se to v té instituci zakonzervuje, ale samotná věc je spíše umět vnímat. Vnímat věci, které dostávám, které jsou krásné. Zajímá mě to, co

nám pomáhá se od špatných věcí osvobodit, to nás s klientem může vzájemně obohatit.

TO12: Jak nahlížíte na klienty, kteří mají jiné hodnoty než vy?

Klienti se dopustili různých bíd. Říkají mi, jak vyrůstali, jak žili. Musím si ovšem položit otázku, kdybych já se narodil s takovou povahou, s takovýmhle nějakým deficitem, kdybych žil ve stejné rodině, kde bych vzpomínal třeba na týrání své maminky otcem, obstál bych já v jejich situaci stejně? Mohl na tom být třeba ještě hůř, nebyl bych ještě horší? Dá se na to koukat ze všech různých úhlů pohledu, tím ale nechci zlehčovat otázku. Lítost si nechávám až na konec, tím bych lidem moc nepomohl.

TO13: Jak hledíte na klienty, kteří zažívají obtížné situace z hlediska morálky?

Já mám takovou dost volnou morálku. Snažím se chodit ke zpovědi, protože vím, že má morálka není moc dobrá. Víím, kde mě boty tlačí. Snažím se spíš ty klienty pochopit, než jim kázat morálku, které se trochu bojím. Najednou by mi bylo jasné, že jsem sám falešný. Sám klopýtám a sám bych po nich měl chtít, aby byli lepší než jsou? Myslím si, že je to každého boj, je to v životě výzva. Náš jediný, hlavní úkol, jako nás lidí, je naše vlastní morálka. Kdo jiný to za nás prohlídne než my sami. Důležité je, umět do toho nahlédnout, mít ten nadhled. Než abych klienty hodnotil, tak je pro mě příjemnější, když se v dialogu otevrou. V dialogu se můžeme o morálce bavit. Jinak se to nesmí používat jako bič, jinak je to pokrytectví. Každý máme máslo na hlavě, neměl bych v srdci soudit.